

01

Volg het spoor
van sigarettenpeuken

**Data-
journalistiek**

02

Versleutelde
e-maildienst
weer van start

Lavabit

03

Terugblik

**VOGIN-IP
lezing 2017**

04

Digitale privacy
in de bibliotheek

**21
beveiligings-
tips**

Alexander Pleijter
(Universiteit Leiden)
over

**nepnieuws &
factchecking**

KBenP

meer waarde uit informatie

ADVIES

APPS

BUSINESS
INTELLIGENCE

CONTENT

SEARCH

TALENT

ZAAKGERICHT
WERKEN

FAIRPOINT

GO OPLEIDINGEN

SMARTSHORE

UITGEVERIJ IP

De KBenP Groep helpt u uw informatievoorziening op een hoger plan te brengen en voortdurend verder te verbeteren.

KBenP doet dit door te inspireren, te innoveren en praktisch bruikbare en succesvolle resultaten op te leveren.

KBenP werkt vanuit gedegen vakken, ervaring en competenties. Alle facetten van informatievoorziening, -management en -beheer zijn ons vak.

KBenP levert waar voor geld. Onze cultuur is no-nonsense: afspraak is afspraak.

2017 03

09 Vincent Janssen E-maildienst Lavabit ziet weer het licht

Op de dag dat president Donald Trump zijn inaugurele rede hield, herrees een feniks uit haar as: de versleutelde e-maildienst Lavabit.

16 Ronald de Nijs Alexander Pleijter over factchecking

Alexander Pleijter, docent bij de Universiteit Leiden, vertelt over de leerzame aspecten van factchecking. Ook schetst hij de toekomst van de journalistiek.

21 Lowie van Eck Volg het spoor van sigarettenpeuken

Hoe komen datajournalisten aan hun cijfermateriaal? Hoe analyseren ze de databestanden? Lowie van Eck zocht het uit.

26 Andrea Langendoen en Astrid van Wesenbeeck Terugblik VOGIN-IP-lezing 2017

Ontwikkelingen op het gebied van 'zoeken en vinden' kwamen op 3 maart jl. aan bod tijdens de jaarlijkse VOGIN-IP-lezing. Een verslag.

30 Klaas Jan Mollema MSc. Van lokale opslag naar clouddiensten

In de derde aflevering van zijn big data-serie gaat Klaas Jan Mollema in op verschillende vormen van fysieke dataopslag.

36 Marcus Bergsma en Frank Huysmans Digitale privacy in de bibliotheek

Hoe bescherm je als bibliotheek de digitale privacy van de gebruikers? Een handreiking in de vorm van 21 tips.

En verder

06 **Nieuws**

08 **Standplaats Londen** Show & tell

12 **Tof of sof** Temminck Groll-collectie

15 **Wisselcolumn** Marietje Schaake

24 **Column** Geert-Jan van Bussel

34 **Juridische kwesties** Lagere btw op ebooks?

35 **Werkrituelen** Vincent Robijn

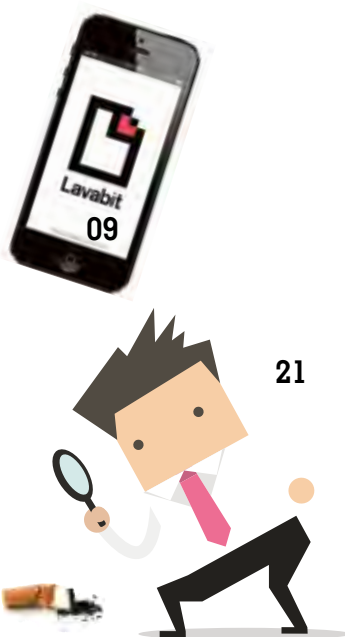
38 **IPlingo** Agnotologie

38 **Lifehacking** Ninite

39 **Column** Frank Huysmans

16

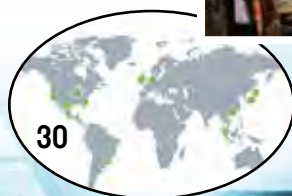

21

26

Foto: Eef Evers

30

36

Smartkleding is eindelijk
realiteit geworden
(pagina 6)

Lovende woorden over de open-
baarmaking van de Collectie
Temminck Groll (pagina 12)

Fact free

Vroeger kon je als politicus gewoon nog wat roepen en met wat geluk kwam je er wel mee weg. Of het werd een fel debat: 'U draait en bent niet eerlijk'. Bos werd nog roder dan zijn partij toen Balkenende hem dit toebeet in een verkiezingsdebat in 2006. Waar of niet waar, dat was de vraag. Tegenwoordig is dat geen vraag maar een weet: voor je met je ogen kunt knippen krijg je een groep Leidse studenten achter je aan die je even komen 'factchecken'. Het resultaat van die visitatie wordt gedeeld via Twitter. En bij een misstap dankbaar geretweet door je politieke tegenstanders.

Nu heb ik in het geheel geen medelijden met politici en juist grote bewondering voor studenten als Emma Brink en hun docent Alexander Pleijter. Het toont de maatschappelijke waarde van een informatieprofessional. Tegelijk verontrust het me in hoge mate: is een feit dan ook maar een mening? Geert-Jan van Bussel wijdt zijn column aan het post-truth tijdperk. Nu dus. Een samenleving waarin de mening van jouw community minstens zo belangrijk is als de feitelijke werkelijkheid. Geeft niets, zolang ieder maar

in zijn eigen bubbel blijft. Met een plaat voor je kop stoot je nooit je hoofd.

Alternative facts. Post-moderner moet het niet worden. En ik was nog maar net gewend aan fact-free politics! Dat politici gewoon maar wat roepen dat nergens op gebaseerd is, en dat je er dan lekker tegenin kunt gaan. Net zo voor fact-free management. Dat je je niet hoeft te bekommeren om waar je eigenlijk voor bent als bibliotheek, maar lekker meegaat in maalstroom van marketeers. Frank Huysmans schrijft er een scherpe column over.

Ik voel me verplicht dit redactioneel te schrijven als een bijsluiter. Let op, dit nummer kan oorsuizingen, misselijkheid en hartkloppingen veroorzaken. Is een feit nou een feit of niet?! En als een feit geen feit is, waar blijft dan alles wat we geleerd hebben als informatieprofessional? Hier is professionele hulp bij nodig. Iemand die kan zoeken, kaf van het koren kan scheiden, kritische vragen stelt en open de antwoorden deelt. Iemand als... Precies!

Matthijs van Otegem

Archivaris
Vincent Robijn
vertelt over zijn
werkrituelen
(pagina 35)

Een aanrader: Ninite,
de intelligente multi-
installator (pagina 38)

Matthijs van Otegem

Reageren?

Mail naar redactie@informatieprofessional.nl

COLOFON

IP is samen met InformatieProfessional.nl het onafhankelijke platform voor de informatiespecialist van vandaag en morgen. De lezers werken in de informatie-, bibliotheek-, archief- en erfgoedwereld.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (21ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18
2772 TR Voorburg
tel. 06-44 09 19 85
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg, tel. 06-44 09 19 85,
e-mail redactie@informatieprofessional.nl.

redactie

Maarten Brinkerink, Wilbert Helmus, Frank Huysmans, Dafne Jansen, Vincent Janssen, Alice de Jong, Evelien de Jonge, Andrea Langendoen, Leen Liefsoens, Edwin Mijsbergen, Paul Nieuwenhuysen, Ronald de Nijs (eindredacteur), Matthijs van Otegem, Eric Sieverts en Daniël de Vette.

vormgeving

Eric van den Berg, egvdberg@upcmail.nl,
Tom van Staveren, graphicsland@upcmail.nl.

medewerkers aan dit nummer

Marcus Bergsma, Geert-Jan van Bussel, Jos Damen, Lowie van Eck, Marja Kingma, Klaas Jan Mollema, Marietje Schaake, Raymond Snijders en Astrid van Wesenbeeck.

abonnementen

Voor abonnementsprijzen en andere informatie zie InformatieProfessional.nl.

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren in blad of op de site: Rajin Roopram, e-mail rajin.roopram@kbenp.nl, tel. 06-15201724.

Het verlenen van toestemming tot publicatie in dit tijdschrift strekt zich tevens uit tot het in enigerlei vorm elektronisch beschikbaar stellen.

GO opleidingen

Cursusagenda april - mei 2017

18/04	INTERNET RESOURCES	GAAT ZEKER DOOR
21/04	INTERNET SECURITY	
09/05	GO MEDIACOACH	GAAT ZEKER DOOR
09/05	AUDITING IN DE INFORMATIEDIENSTVERLENING	GAAT ZEKER DOOR
09/05	SOD-II	GAAT ZEKER DOOR
10/05	ARCHIEFORDENING	GAAT ZEKER DOOR
10/05	SEMANTISCH ZOEKEN	VOL
10/05	PROCESMANAGEMENT	
11/05	ONTWIKKELEN EN OPTIMALISEREN VAN INFORMATIEDIENSTEN	GAAT ZEKER DOOR
11/05	EMBEDDED LIBRARIAN	
16/05	ROMANADVIES	
16/05	COÖRDINEREN VAN VRIJWILLIGERS	
19/05	E-MAIL MANAGEMENT	
22/05	INFORMATIEBEVEILIGING	
23/05	ZOEKEN VAN BEELD EN GELUID	
29/05	KLANTGERICHTE E-MAILS SCHRIJVEN	NIEUW

Slimme jas

Een jack zonder bluetoothverbinding is zó 2016. Twee jaar nadat Google en Levi's het Jacquard-project voor het maken van 'slimme' stoffen aankondigden, is smartkleding dan eindelijk realiteit geworden. Het resultaat is een smart denimjasje. Met de touchtechnologie, die naadloos verweven is in de stof van het kledingstuk, kun je bepaalde apps op je smartphone bedienen. Voor 350 dollar kan de consument later dit jaar met zijn jas het muziekvolume bepalen, oproepen beantwoorden of een routebeschrijving opvragen. Even wrijven over de

sensoren op de linkermouw, en je telefoon hoeft je broekzak niet meer te verlaten.

In de manchetknoop van de jas zitten de bluetoothmodule en elektronica verstoppt. Vooralsnog is de technologie in de jas erg eenvoudig, maar het biedt volgens Google veel ruimte tot uitbreiding. De bijgeleverde app ondersteunt nu nog slechts drie gebaren: een swipe naar links, een swipe naar rechts en een dubbele tik. Het klinkt wellicht niet indrukwekkend, maar volgens de makers is het een pioniersstap in de wearables-markt. (Vincent Janssen) <

Daniel Dent

STANDPLAATS LONDEN

Door: Marja Kingma

Show & tell

Een van de doelstellingen van de British Library is om het aantal publieke evenementen de komende jaren te verdubbelen, naar 360 per jaar. Conservatoren worden geacht actief bij de evenementen betrokken te zijn, zowel organisatorisch als bij de uitvoering. Nu zijn wij curators wel wat gewend, want behalve het in gang zetten van publieke evenementen initiëren we ook activiteiten voor specifieke groepen, zoals academici en studenten.

Het evenement waar ik als curator de meeste voldoening uit haal, is de zogeheten 'show & tell': hierbij laat ik steeds een paar speciale collectiestukken aan de bezoekers zien en vertel ik erover.

De afgelopen maand gaf ik vier van dergelijke show & tell-sessies, wat de teller in elk geval doet staan op het dubbele van vorig jaar rond deze tijd.

Elke show & tell is anders en dat is wat het zo leuk maakt. Of ik nu sta te vertellen over een 'Kerstverhaal in de loopgraven van 1916' aan medewerkers van de Belgische Ambassade, of een groep Nederlanders de familiebijbel van Elsevier toon, bezoekers zijn altijd gefascineerd door 'oude boeken', pamfletten en vooral kaarten. Ook recenter materiaal is

populair. Tijdens een seminar over Belgische literatuur in vertaling toonde ik Paul van Ostaijens *Bezette Stad* in de Franse en Engelse vertalingen, en Gerard Walchaps *Trouwen/Celibaat* met de vertaling *Marriage/Ordeal*.

In welke vorm ze ook worden gegeven, deze sessies zijn altijd een doorslaand succes. Maar ook vluchtig materiaal, zoals pamfletten, 'zines' en posters, kan rekenen op bewondering, veelal mede omdat bezoekers niet weten dat dit soort materiaal ook verzameld wordt. Zo viel tijdens een open dag voor studenten de collectie Russische satirische posters uit de Eerste Wereldoorlog enorm in de smaak. Een student zei dat ze nooit had vermoed dat er in Rusland satirische tekeningen werden gemaakt.

Kan het zijn dat fysiek materiaal dergelijke inzichten duidelijker maakt dan digitale objecten? Wellicht. In elk geval is het zonneklaar dat zelfs in onze digitale tijd mensen eindeloos gefascineerd blijven door gedrukte materialen. Dat moeten we als hoeders van erfgoed niet vergeten. <

Marja Kingma (@marjakingma) is curator Germanic Studies bij de British Library.

Paranoïde e-maildienst Lavabit ziet opnieuw het licht

Op de dag dat Donald Trump zijn inaugurele rede hield, herrees in de donkere oorden van internet een feniks uit haar as. In een tijd waar Russische hackers op de loer liggen en inlichtingendiensten via digitale achterdeurtjes toegang tot private data opeisen, blies programmeur Ladar Levison op 20 januari zijn versleutelde e-maildienst Lavabit nieuw leven in.

Door: Vincent Janssen

Ladar Levison

De in 2004 opgerichte e-maildienst Lavabit werd vier jaar geleden uit de lucht gehaald. Nadat deze dienst tien jaar lang zwaarbeveiligde inboxen had verzorgd voor ruim 400.000 klanten, werd zij plotseling onder druk gezet door de NSA en de FBI om de gegevens van een specifieke klant vrij te geven. De Amerikaanse Ladar Levison, oprichter van Lavabit, nam als eerste internetbedrijf de moedige stap om zich te verzetten tegen de inlichtingendiensten. Hij zette de hele e-maildienst stil om de gegevens van een enkele klant te beschermen. Later bleek deze klant niemand minder dan Edward Snowden te zijn. Snowden zou negen jaar later geheime documenten over spionageactiviteiten door de NSA en het Government Communications Headquarters lekken. Levison werd door zijn actie een internetheld: een ware beschermheer van de privacy.

Zelfvernietiging

Begin 2017, het jaar waarin de behoefte aan beveiligde digitale communicatie nog nooit zo groot leek te zijn, ging de e-mailservice opnieuw live. Op de dag van Trumps inauguratie kregen voormalige Lavabit-gebruikers weer toegang tot hun e-mailadressen en konden nieuwe gebruikers zich alvast registreren voor een account.

De nieuwe versie van Lavabit is nog beter beveiligd. Niet alleen biedt het end-to-end encryptie van berichten, ook heeft het een zelfvernietigingsmechanisme dat in werking treedt zodra de dienst gehackt wordt. De nieuwste beveiliging van Lavabit is echter niet gericht op hackers, maar op overheden. De technologie zorgt er namelijk voor dat er geen 'achterdeurtjes' zijn in de software. De sleutel die nodig is om toegang te krijgen tot de data op de servers, is nu opgeslagen op een hardwaremodule die zeer streng beveiligd

is. Zo streng dat zelfs Levison er niet bij kan.

Paranoïde

Gebruikers van Lavabit kunnen nu kiezen uit een drietal pakketten: *Trustful*, *Cautious* en *Paranoid*. De beveiliging van *Trustful* is ongeveer gelijk aan die van de oorspronkelijke e-maildienst. In deze modus worden berichten en de beveiligingsmechanismen bewaard op de server van Lavabit zelf. Dit betekent natuurlijk wel dat je hun server moet vertrouwen (vandaar de benaming).

Het *Cautious*-pakket biedt een end-to-end versleuteling, waarbij een deel van de beveiliging op de Lavabit-server staat en een deel op het eigen toestel. Voor klokkenluiders, journalis-

ten en andere argwanende gebruikers is er ten slotte de *Paranoid*-modus. Die houdt in dat de versleuteling geheel op het toestel van de gebruiker staat en dus niet meer in handen is van Lavabit.

Stekker eruit

Ook de metadata wordt voortaan beveiligd. Dat gebeurt door een dienst genaamd Dark Mail (mede-ontwikkeld door Levison) die haar inspiratie haalt uit het *dark web* en TOR om gegevens te beveiligen. Door al deze maatregelen zou Lavabit dus zelfs de meest paranoïde gebruikers gerust moeten stellen. En mocht het bedrijf opnieuw door overheden onder druk worden gezet om gegevens openbaar te maken, dan weten we wat Levisons antwoord daarop zal zijn: hij trekt liever de stekker eruit dan mee te werken. Veiliger kan haast niet. <

‘Ook de metadata wordt voortaan beveiligd’

Vincent Janssen is redacteur van IP en specialist Scientific Information bij de Maastricht University Library.

Joyce van Aalten, Peter Becker, Marjolein van der Linden, Eric Sieverts: *Maak het vindbaar, op sites, schijven en SharePoint*. Udoc Publishing Systems, ISBN 9789492388001

Nieuw leerboek voor informatieprofessionals: 'Maak het vindbaar'

Op 20 april komt een nieuw leerboek uit over het inhoudelijk toegankelijk en daarmee 'vindbaar' maken van informatie. De titel luidt dan ook: *Maak het vindbaar op schijven, sites en SharePoint*.

Maak het vindbaar op schijven, sites en SharePoint is de opvolger van het zeven jaar geleden uitgebrachte leerboek *Organiseer je informatie* en is geschreven door deels dezelfde auteurs. Het boek heeft niet alleen een nieuwe titel, het bevat ook een aantal nieuwe hoofdstukken, zoals over 'ontsluiting' in SharePoint en over hyperlinking. Verder zijn de eerder behandelde onderwerpen voor een belangrijk deel opnieuw beschreven en aangevuld met de nieuwste ontwikkelingen zoals beeldherkenning en machine learning.

Uitgangspunt van het boek is dat het (digitaal) kunnen vinden wat je zoekt, niet alleen afhankelijk is van goede zoek-

machines. Het wordt minstens zo sterk bepaald door de extra maatregelen die worden genomen om informatie vindbaar te maken. Naast klassieke methoden als thesauri en taxonomieën komen daartoe ook allerlei nieuwe en geautomatiseerde technieken aan bod, waaronder ontologieën en toepassing van schema.org-markering in webpagina's.

Maak het vindbaar op schijven, sites en SharePoint is als Open Textbook beschikbaar en kan vanaf 20 april gratis gedownload worden bij www.1boek.nl. Wie toch papier prefereert, kan via 'printing on demand' voor 15 euro op hetzelfde webadres een gedrukt exemplaar bestellen.

Factchecks van studenten opgepikt door politici

Als een groep masterstudenten Journalistiek en media (Universiteit Leiden) in januari 2017 begint met het factchecken van uitspraken van politici, wordt hun werk vrijwel onmiddellijk opgepikt door journalisten en politici. Een droomstart voor een onderwijsproject. Student Emma Brink vertelt over haar ervaringen als factchecker.

Door: Ronald de Nijs

Half januari begon Emma Brink (22) samen met veertig andere masterstudenten Journalistiek en media (Universiteit Leiden) een drie weken durend factchecking-onderwijsproject: 'Met het oog op de komende Tweede Kamer-verkiezingen in Nederland gingen we uitspraken van politici factchecken.' Na afloop had een groep van vijftien studenten de smaak te pakken: ze besloten er in hun vrije tijd mee door te gaan totdat de verkiezingen zouden plaatsvinden.

Politici retweeten factchecks

Hun bevindingen plaatsten de studenten – na een stevige eindredactie door de docenten – op Nieuwscheckers.nl. Brink: 'Vanaf het begin werden onze berichten goed opgepikt door journalisten en politici. Ook ons twitteraccount groeide snel. We zitten al op 3000 volgers.' De factchecks bleken politici in de campagnetijd goed van pas te komen. 'Als een uitspraak van een politicus klopte, dan zagen we dat die door de politi-

cus zelf of door zijn of haar partij werd geretweet,' aldus Brink. 'Klopte iets niet, dan werd dat weer getweet door politici van andere partijen.'

Een van die vele retweets betrof bijvoorbeeld een factcheck van Brink (zie tinyurl.com/lgck5x5). 'Geert Wilders beweerde dat "een derde van de Afrikanen hier naartoe zou komen". Dan rijst al snel de vraag: wat is "hier"? Als bron noemde hij de Verenigde Naties. Dat zal wel kloppen, denk je dan als luisteraar – het betreft immers een officiële bron. Maar: een derde van vier miljard Afrikanen; dat is heel erg veel!' Brink probeerde het rapport met die bewuste uitspraak te vinden. Zonder resultaat. Uiteindelijk vond ze een VN-rapport waarin stond dat 0,1 procent van de Afrikaanse bevolking zou emigreren 'naar een ander land', dus niet per se naar Europa. Daarmee kreeg Wilders' uitspraak het eindoordeel 'niet kloppend'.

Talkshows kijken

Brink kijkt met plezier terug op

Emma Brink

de factcheckperiode in verkiezingstijd. 'Je moet heel goed op de hoogte zijn van het nieuws. Elke avond bekeek ik alle talkshows en ondertussen hield ik twitter in de gaten, want je moet immers uitspraken hebben om te factchecken. Het gaf een kick als ik erachter kwam dat een uitspraak niet klopte.' Tegelijkertijd bezorgde het haar ook een ongemakkelijk gevoel: 'Zo'n politicus roept dus iets, krijgt daardoor misschien stemmen, terwijl zijn of haar uitspraak niet klopt.'

Zo ontdekte ze dat Lodewijk Asscher in het tv-programma *Koffietijd* propageerde dat werkgevers hun werknemers meer

flexibiliteit moeten gunnen bij het indelen van hun werkuren. 'Maar daar is al een wet voor: de Wet Flexibel Werk. Sterker nog: deze is al een jaar geleden door de minister van Sociale Zaken, Asscher zelf, ondertekend. En om het nog gekker te maken: Asscher was eerst tegen deze wet.' Brink maakte van deze factcheck een animatiefilmpje (zie tinyurl.com/lj4tqby). 'Zo kon ik het verhaal in iets meer dan een minuut vertellen.'

Een onderzoek naar Wilders' uitspraak over de 'halalisering van de schoolkantines' haalde zelfs *RTL nieuws* en het tv-programma *Zondag met Lubach*. 'Want na onze belronde langs 114 scholen in Nederland bleek het niet zo te zijn dat op vele scholen alleen nog maar halal voedsel wordt geserveerd,' zegt Brink.

Voorlichters bellen

Om de uitspraken te kunnen factchecken belden de studenten vaak de persvoorlichters van de politieke partijen.

'Maar die stonden niet altijd te springen om onze vragen over de bron van een bepaalde uitspraak te beantwoorden. Omdat we veelal op zoek waren naar cijfers, hebben we veelvuldig de site van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) geraadpleegd. Ook riepen we weleens de hulp in van een hoogleraar,' aldus Brink.

'We namen steeds de tijd om goed in de materie te duiken,' zegt Brink. 'Ook al moet je als journalist heel snel zijn met het brengen van nieuws, we wilden zeker weten dat onze factchecks kloppen.' Ondertussen zag ze dat *de Volkskrant* en *NRC* tijdens een live-debat met politici op tv de gedane uitspraken ook live gingen factchecken. 'Dat lijkt me best ingewikkeld, want je moet soms iets heel goed uitpluizen voordat je kunt zeggen dat een uitspraak wel of niet klopt.'

Lessons learned

Brink weet nu dat de politici een getal waar ze mee scherpen altijd wel ergens vandaan

hebben. 'Maar soms betekent het net iets anders dan wat ze ermee willen zeggen.' Dat is een van de lessen die Brink geleerd heeft van deze factcheckperiode. Andere lessen: je moet voor dit werk heel goed het nieuws volgen en niet zomaar een uitspraak voor waar aannemen. Maar dat laatste is voor Brink, die eerder Communicatie- en informatiewetenschappen aan de Universiteit Utrecht studeerde en journalist wil worden, geen nieuws. 'Je moet als journalist altijd de feiten controleren en kritisch kijken naar uitspraken.'

Binnenkort gaat Emma Brink samen met medestudenten en redacteurs van NU.nl starten met het checken van nepnieuws op Facebook. 'Spannend, want het is iets heel anders: is een foto bijvoorbeeld gefotoshopt? Is een nieuwsbericht echt of een hoax?' Brink gaat voorlopig nog wel even door met factchecken. <

Ronald de Nijs is eindredacteur van IP.

'De factchecks van studenten bleken politici in de campagne-tijd goed van pas te komen'

NIEUWE SERIE

Er zijn vele nieuwe ontwikkelingen op informatiegebied in Nederland. Jos Damen bekijkt ze met een kritische blik en geeft een beargumenteerd waardeoordeel. De lezer krijgt afwisselend een tof initiatief of een sof voorgeschoteld.

Gedeeld erfgoed zichtbaar in Temminck Groll-collectie

Bibliotheken, musea en archieven maken de laatste jaren hun collecties op een ongeken- de schaal openbaar. Schilderijen, teksten en archiefstukken worden vaak online zichtbaar gemaakt. Er staan al een miljoen afbeeldingen van Nederlandse erfgoedinstellingen op Wiki- media Commons. Er gebeurt dus veel moois en inventiefs, maar er worden ook kansen gemist.

Door: Jos Damen

Een prachtig recent initiatief van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) is de openbaarmaking van 2.500 foto's uit de Collectie Temminck Groll. Coen Temminck Groll (1925-2015) was hoogleraar in Delft. Hij was een aparte man, met intellect en smaak – zo was hij ook een liefhebber van bijzondere auto's. Hij publiceerde veel over Nederlands erfgoed in andere landen, zoals over bijzondere gebouwen in Azië, Afrika en in de beide Amerika's. Dit gedeelde erfgoed is architectuur-historisch interessant, omdat het de wederzijdse invloed en soms rechtstreekse vermenging van stijlkenmerken van de landen goed laat zien. De foto's van Temminck Groll zijn van uitstekende kwaliteit:

als kenner wist hij als geen ander welke details hij moest fotograferen.

Nederland overzee

De foto's zijn gemaakt in een tiental landen, waaronder Ghana, India, Indonesië, Maleisië, Sri Lanka, Suriname en Zuid-Afrika. Temminck Groll reisde in de jaren zestig en zeventig de hele wereld over – en fotografeerde zich suf. Hij had een goede neus voor erfgoed in het algemeen. Zijn proefschrift ging over stenen huizen in de middeleeuwen, en daarna verbreedde zijn interesse zich: van restauraties van kerken in Nederland tot Nederlandse invloed op buitenlands erfgoed. Temminck Groll publiceerde ook over Nederland overzee in een

Temminck Groll op de koffie bij koningin Juliana (1973)

Foto: Coen Temminck Groll

Villa Isola (Bandung)

Foto: Coen Temminck Groll

Ruïne van de synagoge, St. Eustatius

mooi en leesbaar boek: *The Dutch overseas. Architectural survey. Mutual heritage of four centuries in three continents*, uit 2002.

De wat bredere blik die de RCE met de openbaarmaking van dit cultuurgood laat zien is verheugend. Foto's van Nederlands erfgoed (zoals van huizen in Amsterdam) zijn inmiddels in overvloed online aanwezig, maar foto's van monumenten uit Sri Lanka en Ghana zijn op op het web een stuk minder vertegenwoordigd. Het lijkt een goed voorbeeld voor Nederlandse cultuurinstellingen: kijk eens met een frisse internationale blik naar de eigen collectie en deel afbeeldingen van onderdelen die Nederland overstijgen.

Open cultuurdata

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed maakte de foto's op de eigen website beschikbaar, maar deed dat ook via Wikimedia Commons. Verder werd een deel van de foto's op Open Cultuurdata via een API toegankelijk gemaakt: delen om daarmee breed te oogsten. Na de openbaarmaking van de foto's via Wikimedia Commons kwamen op de GLAM-discussielijsten diverse positieve reacties uit Afrikaanse en Aziatische landen: 'great: these old photographs from my country 50 years ago'. Het is duidelijk: gedeeld erfgoed is dubbel erfgoed. <

Jos Damen is hoofd bibliotheek & ICT van het Afrika-Studiecentrum, Universiteit Leiden.

Links

- > Temminck Groll bij RCE: tinyurl.com/1l2au2p
- > Open dataset (Open Cultuurdata API): tinyurl.com/1e6e22k
- > Temminck Groll Wikimedia Commons: tinyurl.com/kog-h4w

5 vragen aan Michel Wesseling

Onlangs verscheen een nieuwe editie van de artikelenbundel *Informatieprofessional 3.0*. Mede-samensteller Michel Wesseling vertelt.

Waarom is een nieuwe versie van *Informatieprofessional 3.0* verschenen?

'De eerste druk uit 2014 was primair gericht op lezers van de toenmalige vakvereniging Ngi-NGN. Het boek zoomde vooral in op de technologiekant. De fusie tussen de vakverenigingen KNVI, Ngi-NGN en SOD tot de huidige "nieuwe" KNVI per 1 januari 2017 was een goed moment om het beeld van de informatieprofessional 3.0 te verbreden. Dat hebben we in deze uitgave beoogd.'

Wat is een informatieprofessional 3.0?

'In de breedte is het iedereen die zich bezighoudt met de bemiddeling van informatie ten behoeve van derden. Kijk je specifiek naar professionals werkzaam in bijvoorbeeld bibliotheken, dan denk ik dat de informatieprofessional 3.0 vooral denkt vanuit de doelgroep waarvoor hij/zij werkt. Hij kent zijn klanten, de omgeving waarin zij opereren en de specifieke individuele eisen. De informatieprofessional 3.0 zorgt voor de juiste informatie op het juiste moment voor de juiste persoon. En dan met name proactief.' 'Belangrijke overeenkomst met andere informatieprofessionals (dus buiten "ons terrein") is dat eenieder de competenties heeft om de behoefte van de gebruikers goed te analyseren en tevens de vaardigheden en kennis bezit die nodig zijn om gebruik te kunnen maken van de laatste stand van de ICT.

Deze combinatie maakt je een goede informatieprofessional 3.0.'

Waarin verschilt de nieuwe editie van de vorige?

'Met name zijn er artikelen uit *IP | vakblad voor informatieprofessionals* bijgekomen. Verder zijn intussen minder actuele artikelen uit de eerste druk geschrapt en zijn er een paar nieuwe hoofdstukken geschreven. Je kunt dus werkelijk spreken van een nieuwe editie.'

Waar hebben jullie je door laten leiden bij de keuze van artikelen uit IP?

'We hebben vooral gekeken naar onderwerpen die een impact hebben op het vak van informatieprofessionals in bibliotheken. Een goed voorbeeld is het interview met Herbert Van de Sompel. Deze informatiewetenschapper richt zich op verschillende aspecten van wetenschappelijke communicatie in het digitale tijdperk, met een focus op web-infrastructuur.'

Met het verschijnen van de nieuwe editie is voor jou de cirkel rond?

'Jazeker. Laat het me uitleggen. Toen ik in 2014 de – eerste – editie van *Informatieprofessional 3.0* kreeg toegestuurd, viel het me meteen op dat leden van de toenmalige Ngi-NGN zich ook "informatieprofessionals" noemden. Wij hadden namelijk in 2013 de naam van onze vereniging veranderd van NVB (Nederlandse Vereniging van Bibliotheacarissen) in KNVI: Koninklijke Nederlandse Vereniging van Informatieprofessionals. Verder trof ik in dit boek verschillende artikelen aan die heel dicht bij het vak van informatieprofessionals in bibliotheken kwamen. Behalve eenzelfde naam was er dus ook een vakinhoudelijke overeenkomst. Uiteindelijk zouden we als vakorganisaties fuseren. Het is dus niet meer dan logisch dat die beide groepen informatieprofessionals in de nieuwe editie van *Informatieprofessional 3.0* zijn samengebracht.' <

Informatieprofessional 3.0. Strategische vaardigheden die u connected houden. Adfo Books
ISBN 9789492196828, € 34,95

Erfgoed - advies,
detachering & projecten

Reekx

Cultureel Erfgoed

Cultureel Erfgoed is van iedereen
en moet voor iedereen bereikbaar
zijn. Reekx registreert,
ontsluit en digitaliseert
uiteenlopende collecties.

Meer weten?

070 - 300 06 84

info@reekx.nl

www.reekx.nl

Marietje Schaake

wissel COLUMN

Robots

Robots zijn niet alleen de toekomst, we zijn ermee opgegroeid. Wie heeft er niet gehuiverd bij T-800 en T-1000 uit de *Terminator*-films? Keek vertederd naar Wall-E of R2D2 uit *Star Wars*? Of viel voor de stem van Samantha in *Her*? Onze reacties op het gebruik van robots en artificiële intelligentie worden vaak gekleurd door boeken en films. Maar het dramagehalte daarvan zou de analyse niet moeten vertekenen, of beleid mogen sturen.

Robots zijn nog nauwelijks slim genoeg om autonoom een trap op te gaan. Toch vrezden mensen dat ze op termijn onze banen zullen overnemen, de zorg gaan dehumaniseren of de ongelijkheid zullen laten toenemen. Maar hoe snel zal dat een realiteit zijn? Al in de jaren zestig zei president Kennedy dat een van de grote uitdagingen van dat decennium de opkomende automatisering was.

We mogen niet blind zijn voor de gevaren die verbonden zijn aan het inzetten van robots, maar we kunnen ook nieuwsgierig kijken naar de kansen die ze kunnen bieden. Zo kunnen machines werk dat gevaarlijk is, vervelend of vuil maakt overnemen, en zien we nu al dat het daar vaak moeilijk is om arbeidskrachten voor te vinden. Een robot die patiënten uit bed tilt, zal nooit de menselijke warmte van een verpleegster kunnen vervangen, maar kan haar werk wel een stuk makkelijker maken. Nederland zou een proeftuin moeten worden waarbij er zowel aandacht is voor de kansen door robots die

‘In het verleden hebben nieuwe technologieën meer banen gecreëerd dan vernietigd’

Marietje Schaake is
Europarlementariër
voor D66 sinds 2009.

de kwaliteit van arbeid verbeteren, als ook voor de negatieve effecten en hoe we die aanpakken.

De overheid kan een belangrijke rol spelen om te zorgen dat de baten van robotisering iedereen ten goede

komen. Een onwaarschijnlijke coalitie van Bill Gates en de Franse socialistische presidentskandidaat Benoît Hamon wil bijvoorbeeld een versie van een robotbelasting invoeren. Anderen zien de invoering van een universeel basisinkomen als de beste oplossing voor de arbeid die door robotisering wordt overgenomen. Het is goed om open te staan voor deze maatregelen, maar het zou onverstandig zijn ons er blind op te staren. Ook ethische en andere overwegingen moeten een belangrijke rol spelen bij bedrijven en beleidsmakers, robotisering is niet alleen een economisch vraagstuk.

In het verleden hebben nieuwe technologieën meer banen gecreëerd dan vernietigd, aldus David Autor, professor aan het MIT. En hoewel nog geen mens of robot de toekomst kan voorspellen is angst geen goede raadgever. De kracht van mensen moet het startpunt zijn van beleid in deze context. Door volop in te zetten op onderwijs, en het verbeteren van capaciteiten die machines niet hebben, zoals menselijke creativiteit, probleemoplossend denken en improvisatie, komen we al een heel eind. Door robotisering als prioriteit te kiezen kunnen we ook als eerste de eventuele problemen oplossen. Robots zijn namelijk een realiteit en allang geen sciencefiction meer. We moeten er nu voor zorgen dat de regelgeving niet in historisch drama blijft hangen. <

'Factcheckers je kunt bronnen

PASPOORT

Naam Alexander Pleijter

Geboren 1971

Baan Sinds 1 januari 2017 docent bij de opleiding Journalistiek en Nieuwe Media van de Universiteit Leiden (en werkte hier ook in de periode 2007-2009)

Vorige functies Lector 'journalistiek en innovatie' aan de Fontys Hogeschool Journalistiek en universitair docent aan de opleiding Journalistiek van de Rijksuniversiteit Groningen

Boek Schreef samen met Arjan Dasselaar het *Handboek Crossmediale Journalistiek & Redactie*

Internetactiviteiten Hoofdredacteur van *De Nieuwe Reporter*, het weblog dat iedereen de kans biedt om te publiceren over ontwikkelingen in de journalistiek, en coördinator van *Nieuwe Journalistiek*, de website met onderzoeksdossier over ontwikkelingen in de journalistiek

Grootste hobby's Fietsen en kamperen

Alexander Pleijter

Bij de studierichting Journalistiek en Nieuwe Media van de Universiteit Leiden leren studenten factchecken. Docent Alexander Pleijter begeleidt ze daarbij. In een interview vertelt hij over de leerzame aspecten van factchecking. Aan bod komt de spanning tussen de noodzaak van sponsored content voor de krant om te overleven, tegenover kritisch nagaan van beweringen van anderen. Waar ligt de toekomst voor de krant?

Ronald de Nijs *****

Half februari komt er een telefoontje binnen bij de studierichting Journalistiek en Nieuwe Media van de Universiteit Leiden. De beller stelt zich voor als een medewerker van Facebook. Toeval of niet: de avond ervoor heeft docent Alexander Pleijter een Facebook-account aangemaakt om ruchtbaarheid te geven aan een nieuwe activiteit van zijn studenten.

Alexander Pleijter studeerde Communicatiewetenschap aan de Radboud Universiteit Nijmegen en is werkzaam bij de Universiteit Leiden. Samen met collega Peter Burger nam hij in 2009 het initiatief voor het project

Foto: Ronald de Nijs

zijn niet onfeilbaar: bepaalde missen'

Nieuwscheckers. 'Voor dit project kijken studenten Journalistiek en Nieuwe Media of nieuwsberichten kloppen. Factchecking door studenten was overigens niet ons eigen idee; bij de Fontys Hogeschool Journalistiek in Tilburg deden ze het ook al,' zegt Pleijter. 'Met het oog op de verkiezingen in Nederland besloten we begin dit jaar uitspraken van politici te gaan factchecken.'

Terug naar het telefoontje van Facebook. De sociaalnetwerksite blijkt te willen samenwerken met de studenten om nepnieuws op haar site tegen te gaan. Kunnen ze eens langskomen om te praten? Daar heeft Pleijter wel oren naar. 'Het platform spreekt tot de verbeelding. Alle studenten zitten op Facebook én ze halen er een deel van hun nieuws vandaan.'

Je studenten gaan samen met redacteurs van NU.nl drie maanden lang een proef doen met het checken van nepnieuws op Facebook. Wat maakt factchecking zo leerzaam?

'Studenten moeten heel alert het nieuws volgen en zich voortdurend afvragen: klopt dit, wat zou hier mis kunnen zijn? Vervolgens moeten ze bij een twijfelachtig bericht uitzoeken hoe het dan wel zit: cijfers achterhalen, rapporten doorploegen, onderzoeken bekijken, experts benaderen... Ook bellen ze veelal de journalist

op die het door hen onderzochte nieuwsbericht gemaakt heeft. Vaak krijgen ze dan van zo'n journalist te horen: "We hadden er niet genoeg tijd voor". Of: "We vonden het een leuk bericht, maar we hebben er niet zoveel energie in gestoken." Een factcheck leert studenten dus een kritische houding aan te nemen en onderzoeksvaardigheden in te zetten. Ook geeft het ze inzicht in hoe de journalistiek in de praktijk werkt – en dat laatste kan soms ontvullend zijn.'

Wat is de reden dat NU.nl meedoet aan dit factcheckingproject?

'NU.nl meent dat het in het belang van de journalistiek en de maatschappij is dat er geen foutieve informatie in omloop is. Ze wil er graag een steentje aan bijdragen om foutieve informatie uit de wereld te helpen.'

Wat krijgen gebruikers op Facebook te zien in geval van nepnieuws?

'Het werkt zo: mensen die op Facebook een bericht lezen waarvan ze denken dat het niet klopt, kunnen het rapporteren. Wanneer een bericht verschillende keren als twijfelachtig wordt aangemerkt, komt het terecht in een speciaal dashboard van Facebook waar wij toegang toe hebben. We zien dus een lijst met twijfelachtige berichten die we kunnen gaan checken. Op het moment dat wij en redacteurs van NU.nl zeggen: dit bericht klopt niet, het is nepnieuws, dan verschijnt er een waarschuwing op Facebook. De lezers worden erop geattendeerd dat het bericht door factcheckers is aangemerkt als twijfelachtig. Ook mensen die het bericht willen delen, krijgen die waarschuwing te zien.'

'Amerikaanse fact-checkingorganisaties experimenteren met nieuwe manieren om onderzoeken te presenteren'

Vanuit de media kwam er kritiek op de samenwerking tussen Facebook en de factcheckende teams.

'Terecht stipte onder anderen NRC-hoofdredacteur Peter Vandermeersch het punt aan dat dit werk door ons en door NU.nl gratis wordt gedaan. Maar voorts is het een proefproject van drie maanden, iets wat in de discussie naar de achtergrond is verdwenen. Op basis van de ervaringen bekijken Facebook en de factcheckers wat de vervolgstappen zullen zijn. Binnen de Universiteit Leiden beschouwen we het in de eerste plaats als een onderwijsproject.'

'De kritiek vanuit de media was ook dat je Facebook niet moet helpen het platform beter te maken, omdat ze er miljarden mee verdienen. Dat is heel erg gerevend van het bedrijfseconomisch perspectief van de media, want het geld dat Facebook met de advertenties verdient, willen zij natuurlijk graag zelf binnenhalen. Wat dat betreft zijn de media en Facebook simpelweg concurrenten van elkaar op de advertentiemarkt.'

Factchecking is alweer een paar jaar in zwang?

'Het is overgewaaid uit Amerika. Orga-

'Een factcheck leert studenten een kritische houding aan te nemen en onderzoeksvaardigheden in te zetten'

‘Ook talkshows en debatprogramma’s zouden factchecking ter harte moeten nemen’

nisaties als FactCheck.org (2003) en Politifact (2007) maakten bezwaar tegen het feit dat de media quotes van politici klakkeloos in de krant zetten – de beweringen werden niet gecontroleerd op hun waarheidsgehalte. Voor zowel de lezer als de tv-kijker was het onduidelijk of het klopt wat de politici zeggen, stelden deze organisaties. En dus zeiden ze: “Wij gaan controleren wat de politici beweren.” Factchecking was in die begintijden nog heel erg gericht op uitspraken van politici.’

Amerikaanse factcheckingorganisaties zijn volgens jou interessant om te volgen?

‘Ze lopen op de troepen vooruit. Zo waren zij de eerste met het live checken van politieke debatten. Ook experimenteren ze met nieuwe manieren om factchecks te presenteren, zoals video’s en animaties. Dat zijn interessante middelen om jongeren te bereiken.’

Wat zijn hun verdienmodellen?

‘Heel verschillend. FactCheck.org is een non-profit organisatie en wordt gefinancierd door de Annenberg Foundation. Politifact is voortgekomen uit de krant *Tampa Bay Times* en wordt van daaruit nog steeds gefinancierd. Daarnaast verdienen ze aan advertenties op de site en krijgen ze geld van fondsen, zoals de Bill & Melinda Gates Foundation.’

Vind je het een goede ontwikkeling dat factchecking nu zoveel aandacht krijgt?

‘Heel goed zelfs. Ook talkshows en debatprogramma’s zouden dit ter harte moeten nemen, want als programma ben je bezig met het informeren van mensen.’

De Volkskrant en NRC hebben een ombudsman/vrouw aan wie lezers vragen kunnen stellen over het nieuws. Sommige nieuwsmedia hebben er weer een aangesteld. Sluit die trend aan bij de toenemende aandacht voor factchecking?

‘De trend van ombudsmannen en -vrou-

wen is er een van al wat langer geleden. Ze leken even bijna grotendeels verdwenen, maar je ziet nu dat dagblad *Trouw*, maar ook een regionale krant als *De Limburger* en een nieuwsorganisatie als de NOS er weer een hebben. Dat heeft met een al langer bestaand probleem te maken: in peilingen komt de geloofwaardigheid van de journalistiek en van de media er niet zo goed van af. Een van de manieren om met die kritiek om te gaan is dat je iemand in dienst hebt die die klachten afhandelt en die onderzoek doet bij de redactie: hoe zijn dit soort fouten ontstaan?’

Waardoor zijn die ombudsmannen en -vrouwen aan een comeback bezig?

‘Een paar Nederlandse kranten hebben de afgelopen jaren grote journalistieke uitglijders gehad. *Trouw* is de mist in gegaan met het publiceren van de verzonnen verhalen van Perdiep Ramesar; met name zijn verhaal over de “Sharia Driehoek” in de Haagse Schilderswijk sprong in het oog. *De Volkskrant* had een stagiair die verhalen “gefabricerd” had. Er zijn dus wel wat schandalen geweest. Als kranten en andere media hun kwaliteitseisen hoog willen houden, dan moeten ze iemand hebben die hier voortdurend kritisch naar kijkt en die de redacties een spiegel voorhoudt. Dat is de taak van zo’n ombudsman of -vrouw.’

Dean Baquet, executive editor van de *New York Times*, zei onlangs: ‘Een jonge lezer weet niet dat een datumstempel in Aleppo boven een artikel betekent dat dat bericht geschreven is door een journaliste die op dat moment haar leven waagt in een oorlogsgebied. Of dat een kolom op de voorpagina betekent dat dat nieuwsbericht het belangrijkste nieuws van die dag is. De lezer van nu kent de geheimtaal van kranten

‘Journalisten moeten het publiek veel duidelijker vertellen hoe verhalen tot stand komen en welke bronnen ze hebben geraadpleegd’

niet meer. Zie jij dit ook zo? Of is er meer aan de hand?

‘Of jongeren die codes niet meer kennen, weet ik eerlijk gezegd niet. Dat zou kunnen. Maar dat is deels ook te wijten aan redacties zelf. Soms plaatsen ze de vermelding “Aleppo” boven een bericht, terwijl het is samengesteld uit kopij van persbureaus door een redacteur in Amsterdam. Dat is misleidend. Ik ben heel erg voor meer transparantie in de journalistiek. Journalisten zouden het publiek veel duidelijker moeten vertellen hoe verhalen tot stand komen, waar ze hun informatie vandaan halen, welke bronnen ze hebben geraadpleegd, hoe ze hun feiten hebben gecheckt, enzovoort. Ik denk dat dat enorm belangrijk is om het vertrouwen in de journalistiek te verbeteren.’

Om het nog ingewikkelder te maken: laatst was er een oproep om de factcheckers te checken.

‘Daar was ook aanleiding toe want zowel *de Volkskrant* als *NRC* had factchecks gepubliceerd die niet bleken te kloppen. Ze moesten er opnieuw mee aan de slag. In een nieuw gepubliceerde versie zijn ze allebei teruggekomen op hun eerdere oordeel.’

Je vindt die kritiek tegelijkertijd ook wat flauw?

‘Factcheckers zijn niet onfeilbaar. Je kunt bijvoorbeeld bepaalde bronnen missen. En mocht dat het geval zijn, dan moet je dat vermelden en alsnog toevoegen. Het gaat erom dat je transparant bent.’

In Amerika draaien factcheckers overuren, aangezien president Trump nogal wat uitspraken heeft gedaan die niet blijken te kloppen. Journalisten klaagden steen en been over een ligende president. Arendo Joustra, hoofdredacteur van opinieblad *Elsevier*, ging daar met een gestrekt been in: je moet een politicus nooit geloven, je moet zijn of haar uitspraken altijd checken. Hebben die reacties jou verbaasd?

‘Ik vind dat Joustra wel een punt heeft: je moet politici nooit vertrouwen; als journalist is het je taak om die uitspraken te controleren en niet zomaar door te geven. Niet voor niets roept de journalistiek altijd dat zij de waakhond van de democratie is.’

‘Maar de stap ervoor vind ik wel heel erg fout: een politicus, nota bene de presi-

dent, opent de aanval op de journalistiek. Dat vind ik totaal ongepast. Dit is heel erg gevaarlijk omdat je zowel het gezag van de journalistiek als het gezag van de politiek ondermijnt door te benadrukken dat het twee tegenovergestelde krachten zijn. Je hoort elkaar niet als tegenstander te bombarderen. Je maakt onderdeel uit van een systeem, van een democratie, en daarin heeft iedereen een bepaalde rol: je hebt een wetgevende macht, een controlerende macht en de journalistieke macht.'

Je noemt de houding van Trump ten opzichte van de media een zorgelijke ontwikkeling, maar tegelijkertijd zie je hoopvolle signalen?

'Het aantal abonneementen op de *New York Times*, de *Washington Post* en al die andere kwaliteitsjournalistiek en nieuwsmedia blijkt opeens in de lift te zitten. Blijkbaar wil het publiek tegenwicht bieden aan Trumps houding ten opzichte van de media. De enige manier waarop ze dat kunnen doen is door die journalisten financieel te ondersteunen en weer te betalen voor journalistiek. Het is mooi om te zien dat dit nu ook echt gebeurt.'

We weten we sinds 'Snowden' dat het steeds eenvoudiger wordt om de gangen van mensen, dus ook van reporters, te volgen. Kunnen journalisten hun werk nog wel goed doen, zonder bang te hoeven zijn voor represailles?

'We zitten nu nog bij stap één: een president die journalisten zwart maakt en in diskrediet brengt. Dan zou een volgende stap kunnen zijn dat deze president de gelegenheid aangrijpt om andere middelen in te zetten, zoals reporters af luisteren en bespioneren via de computer. Ik weet niet of dit gaat gebeuren, al zal het me niet verbazen. Het wordt dan wel heel beangstigend en gevaarlijk, want dan ga je al snel toe naar staatssystemen waar je niet mee geassocieerd wilt worden.'

Andere landen kunnen in het gedrag van Trump een vrijbrief zien om zich ook af te zetten tegen de journalistiek?

'Ja, staatshoofden die de journalistiek het leven zuur maken, kunnen nu makkelijk zeggen: "Ook de president van Amerika zegt dat de journalistiek niet te vertrouwen is. Ik zag dat al veel eerder en ik heb passende maatregelen genomen. Alle reden dus om hiermee door te gaan." Als "symboliek" kan het dus ook de journa-

listiek in andere landen gaan tegenwerken.'

Iets anders: je hebt weleens gezegd dat de journalistiek en de technologie onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden.

'Laat ik vooropstellen dat ik geen historicus ben; wel heb ik er altijd een bijzondere belangstelling voor gehad. Het is fascinerend om te zien hoeveel impact een nieuwe technologie heeft op de journalistiek.'

Heb je een voorbeeld uit vroegere tijden?

'Een mooi voorbeeld is de komst van de telegraaf, halverwege de negentiende eeuw. Die maakte het mogelijk om als redactie heel snel nieuws met andere kranten uit te wisselen. Kranten werden daardoor opeens actueel. Vergeet niet: voor die tijd werd het nieuws nog per paard of per stoomboot verspreid, waardoor veel kranten nieuws een paar dagen oud was en in geval van buitenlands nieuws soms wel een paar weken oud. Ook nam de hoeveelheid nieuws toe en het werd mogelijk om dagelijks een krant uit te geven. Vóór de komst van de telegraaf spaarden redacties het nieuws op en als ze genoeg materiaal hadden om een krant te vullen, verscheen er een nieuwe editie.'

Welk effect heeft de digitalisering op de journalistiek gehad?

'Nieuws is tegenwoordig "vloeibaar". De term "vloeibaar" komt van de begin dit jaar overleden Poolse socioloog Zygmunt Bauman. Vroeger zocht de journalist iets uit en pas als het nieuws gecheckt en gedubbelcheckt was, bracht hij het naar buiten. Die journalistieke waarden zijn verschoven, en dat geldt ook voor de werkwijze. Op het moment dat er iets bekend wordt – bijvoorbeeld een schietpartij – wordt dat zo snel mogelijk op internet gezet: op een liveblog bijvoorbeeld, of in een bericht van twee regels waar onder staat

'Journalistiek is meer een proces geworden dan een product'

dat het zal worden aangevuld. Naarmate er meer informatie komt, neemt de lengte van het nieuwsbericht toe, op liveblogs worden de nieuwsfeiten steeds aangevuld en gecorrigeerd. Journalistiek is daardoor meer een proces geworden dan een product. De term "vloeibaar" is dan ook heel toepasselijk.'

Nu lijkt de journalistiek door de digitale ontwikkelingen in het gedrang te komen. Mensen zijn minder bereid voor nieuws te betalen, kranten zien hun abonneementen afnemen. Het aantal digitale abonneementen neemt toe, maar is dat voldoende om de kranten overeind te houden?

'Vooralsnog niet. Je ziet bij de meeste kranten de papieren oplage dalen, terwijl het aantal digitale abonnees stijgt. En ook stijgt het aantal abonneementen waarbij je door de week digitaal leest en op zaterdag de papieren krant ontvangt. Mijn vermoeden is dat mensen hun papieren abonnement opzeggen omdat ze niet aan het lezen van de krant toekomen of het te duur vinden, en inruilen voor een goedkoper digitaal abonnement.'

Er is een zoektocht naar nieuwe verdienmodellen?

'Dat is nu het belangrijkste en ook het meest besproken onderwerp in de journalistiek. Op alle vlakken gaat het bergafwaarts. Niet alleen nemen de inkomsten van abonneementen af, ook de advertentiemarkt is een ramp voor de kranten: adverteerders haken af omdat ze hun advertentiegeld steken in hun eigen media (ze maken bijvoorbeeld zelf een blad en een website). En als ze al adverteren doen ze dat vaak bij Google of Facebook omdat ze veel gerichter hun doelgroep kunnen bereiken.'

Daarom zie je in de media steeds vaker sponsored content?

'Zeker in de Verenigde Staten is dit echt groot. De *New York Times* bijvoorbeeld heeft een afdeling waar zo'n tachtig men-

‘De Correspondent heeft op basis van haar advertentievrije medium een merk gebouwd’

sen in opdracht van bedrijven en andere (soms ook ideële) organisaties “journalistieke” verhalen maken. Deze adverteerders betalen een fortuin om een mooie digitale productie te laten maken door zo’n redactie. Met dit soort advertenties bekostigt deze krant voor een belangrijk deel ook het journalistieke werk. Ook kwaliteitskranten als de *Washington Post* en de *Wall Street Journal* leveren op verzoek sponsored content. Vroeger zouden ze er met geen haar op hun hoofd over hebben nagedacht om dit te doen, nu hebben ze allemaal zo’n grote afdeling. In Nederland gebeurt het vooralsnog mondjesmaat.’

Kan dit de redding zijn voor de kranten?

‘Ik ben hier tweeslachtig in: aan de ene kant zie ik dat het veel inkomsten genereert waarmee vervolgens de echte journalistiek bekostigd kan worden, aan de andere kant wringt het ook wel als je als kritisch journalistiek bedrijf aan de achterkant adverteerders helpt met het verkondigen van hun boodschap in een journalistiek jasje. Ik denk dat je er heel erg voor moet oppassen dat je hiermee niet je geloofwaardigheid gaat ondermijnen. Als je dat soort dingen doet, moet er heel duidelijk bij staan dat het in opdracht van een bedrijf is gemaakt. Maar dat laatste wordt vaak niet gedaan, terwijl transparantie over hoe het stuk tot stand is gekomen juist heel belangrijk is.’

Het is ook wel een beetje gek: aan de ene kant zit je te factchecken...

‘... en aan de andere kant zit je berichten in te steken van een adverteerder waarvan je zelf niet weet of de inhoud ervan wel klopt.’

Er werd ooit geld verdiend met banners, nu duiken op de krantensites weer de inlogschermen op. Waar gaat het volgens jou naartoe?

‘Banners leveren nog maar heel weinig op; de tarieven zijn laag omdat het aanbod van websites gigantisch is. Bovendien weet je als adverteerder nooit welke mensen een banner onder ogen krijgen, terwijl je op Facebook kunt zeggen: ik wil alle mensen bereiken die belangstelling hebben voor bijvoorbeeld tuinieren. Verder hebben steeds meer mensen een adblocker, waardoor advertenties op een site helemaal niet meer te zien zijn. Die afnemende advertentie-inkomsten zijn ook een van de redenen dat sponsored content in opkomst is. Een andere manier is dat je mensen er toch van moet zien te overtuigen dat ze een abonnement nemen, dus daarom die inlogschermen.’

Of advertentievrij, zoals De Correspondent?

‘De Correspondent heeft op basis van haar advertentievrije medium haar merk gebouwd. Ze wil hiermee aangeven dat ze onafhankelijk is van derden – ze is alleen afhankelijk van de lezers, daar doet ze het ook voor. Want ook al heb je geen sponsored content, je kunt wel degelijk afhankelijk zijn van adverteerders. Veel journalisten zullen zeggen: dat zal ons niet gebeuren, maar als je allerlei negatieve verhalen over een grote adverteerder publiceert kan zo’n adverteerder zich terugtrekken. En dan zit je als krant met een gat in je begroting.’

Bij een advertentievrij medium wordt je ook niet geconfronteerd met knipperende banners en lelijke reclames.

‘Ja, dit in tegenstelling tot de websites van NRC en de *Volkskrant* bijvoorbeeld, waar je zelfs op het betaalde deel van de site nog van die lelijke reclames te zien krijgt. Als ik betaal, wil ik op een mooie site terecht komen. Dat heeft De Correspondent maar ook bijvoorbeeld online krantenkiosk Blendle heel goed begrepen: als je mensen wilt laten betalen voor journalistiek, dan moet je goede artikelen heb-

ben maar het moet er ook héél goed uitzien. Je moet mensen het gevoel geven dat het van waarde is waarvoor ze betalen.’

Dus niet alleen goede journalistieke inhoud maar ook de vormgeving speelt een rol?

‘Volgens mij is die aandacht voor het belang van webdesign een belangrijke kanteling geweest als het gaat om het weer betalen voor journalistieke content. Daarom hebben De Correspondent en Blendle ook zoveel developers in dienst. Ze zijn voortdurend bezig om zowel de website als de app zo goed mogelijk te laten functioneren. Niet alleen wat betreft het design, maar ook wat betreft de techniek.’

Kan Blendle de kranten redden?

‘Blendle is niet de redding van de kranten. Het pretendeert dat ook niet te zijn. Sterker nog: Blendle is erbij gebaat dat de kranten blijven bestaan. Een van de redenen dat mensen er artikelen kopen is juist omdat het bijdragen zijn uit gerenommeerde titels. Wel biedt Blendle kranten zo een mogelijkheid om extra inkomsten te genereren.’

Wat kan de kranten dan wel behouden?

‘Maak je geen illusies. Er bestaat niet zoiets als “de redding”. Nieuwe technieken zorgen ervoor dat er van alles mogelijk is. De toekomstige journalistiek zal heel divers zijn.’

Wat bedoel je daarmee?

‘De *Volkskrant* en NRC bijvoorbeeld krijgen steeds meer gezelschap van een scala aan kleine initiatieven. Denk aan Bellingcat, dat gespecialiseerd is in onderzoeksjournalistiek, maar ook aan individuele bloggers en vloggers. Het wordt rijp en groen door elkaar: superprofessionele journalisten naast “amateurs” die verstand hebben van heel specialistische onderwerpen en daar af en toe over publiceren.’

Een versnipperd landschap?

‘Ja, al hoop ik dat we vertrouwde spelers zoals de kranten kunnen behouden en dat de redacties die met jarenlange kennis van zaken binnen de journalistiek opereren blijven bestaan. Het lijkt me geen goede zaak als het journalistieke landschap alleen zou bestaan uit individuen die het nieuws verslaan.’

Ronald de Nijs is eindredacteur van IP.

Volg het spoor

van

sigarettenpeuken

Dataretieval is niet alleen een essentiële 21ste-eeuwse skill binnen de academische en financiële wereld, maar inmiddels ook binnen de journalistiek. Hoe komen datajournalisten aan hun cijfermateriaal? Hoe analyseren ze de databestanden? En wat betekent dit voor informatieprofessionals?

‘Het weerbericht en de beurskoersen zijn de meest elementaire en naakte vorm van datajournalistiek’

Lowie van Eck

In 2004 werd het dankzij webbrowser Tor mogelijk om anoniem op het internet te surfen en weer vijf jaar later konden internetters anoniem betalen met bitcoins. Het resultaat van deze twee ontwikkelingen: de opkomst van illegale marktplaatsen. Journalist Sybren Kooistra maakte dankbaar gebruik van Tor om verschillende anonieme websites op het deep web te bezoeken en zo data over illegale Nederlandse marktplaatsen voor drugs te verzamelen. Met deze data had Kooistra voldoende materiaal voor de *Volkskrant*-webspecial ‘Marktplaats van de drugs’ die hij samen met Jeroen Trommelen schreef.

De special van *de Volkskrant* is een goed

voorbeeld van hoe journalisten zelfvergeerde data kunnen gebruiken in een artikel. Kooistra benadrukt dat het vergaren van dergelijke data en het kunnen werken met eigen bronnen essentieel is voor een journalist: ‘Een journalist moet informatie kunnen opdiepen die niet voorhanden lijkt.’

Het opdiepen van onbekende data is een belangrijke tak van datajournalistiek, zegt ook onderzoeks/datajournalist Jody Ummels. ‘Al ben ik geneigd het dan eerder onderzoeksjournalistiek te noemen.’ Toch zijn er veel meer data beschikbaar dan men meestal denkt. ‘Het weerbericht en de beurskoersen zijn de meest elementaire en naakte vorm van datajournalistiek,’

aldus Ummels. ‘Anders gezegd: zoveel nieuws is er nu ook weer niet onder de zon; journalisten hebben altijd al met data gewerkt.’

Uit praktische overwegingen richt Ummels zich voor een groot deel op al beschikbare data. ‘Daarmee zijn óók belangrijke verhalen te vertellen. Bovendien werk ik vooral voor regionale omroepen met beperkte budgetten; ik kan het me financieel niet permitteren om maanden in één verhaal – en het bijbehorende data-onderzoek – te steken. Ik pluk van het “laaghangend fruit”, al wil dat zeker niet zeggen dat ik vind dat je van verstopte data moet wegblijven.’

‘Straks kan een datajournalist zich alleen nog onderscheiden van zijn collega’s door goede databasevaardigheden’

oprapen ligt. Het zijn eerst alleen maar sigaretten, dingen die niet gevangen zijn in data. Maar als je de sigaretten zou tellen, markeren en de locaties ervan zou noteren, dan ben je bezig met het ontdekken van verhalen en patronen. Datajournalisten zijn in staat om zich te realiseren welke verhalen er in gegevens zitten. In het geval van de sigaretten kan je iets zeggen over gemeentelijk beleid op het gebied

lende overheidsorganisaties beschikbaar zijn.

Jody Ummels beschrijft de methode die hij toepaste voor het schrijven van een artikel over de woningbouwcrisis. Op Funda bekeek hij hoeveel huizen er te koop stonden in Den Bosch. ‘De uitkomst van deze zoekopdracht is een cijfer, bijvoorbeeld 1030. Hier kan je nog geen conclusies uit trekken, omdat je niet weet of

Verschil

Het grootste verschil tussen datajournalistiek en andere vormen van journalistiek is de manier van denken, vindt Thomas Boeschoten. Volgens hem zijn datajournalisten in staat om mythes te ontcrachten. Daarbij is data niet alleen een manier om een journalistiek verhaal te vertellen maar ook een hulpmiddel voor factchecken: ‘Sommige journalisten zijn heel erg geneigd om bepaalde uitspraken te doen die niet waar zijn. Op het moment dat je al een beetje in data denkt, maak je dat soort fouten niet meer. Voordat je zegt dat er heel veel immigranten naar Nederland komen, kijk je eerst even naar de data.’ Boeschoten is de oprichter van de Utrecht Data School, waar hij in samenwerking met Universiteit Utrecht cursussen en schoolblokken verzorgt over data. Daarnaast is hij bij Windesheim Zwolle bezig met de implementatie van data binnen het onderwijs bij de opleiding Journalistiek. Tijdens zijn colleges gebruikt hij het volgende voorbeeld om het onderwerp data te introduceren: vanaf station Zwolle richting de campus Windesheim ligt de straat bezaaid met sigaretten en dat feit alleen betekent dat een dataset voor het

van sigaretten. De gemeente zou asbakken kunnen plaatsen op de plekken waar heel veel sigaretten liggen, omdat je door gebruik te maken van de dataset weet wanneer iemands sigaret op is.

Jerry Vermanen, van NU.nl overgegaan naar KRO-NCRV, vindt dat journalisten moeten leren denken in cijfers wanneer ze gaan werken met data. Als voorbeeld noemt hij een nieuwsbericht over geweld tegen conducteurs. ‘In zo’n geval moet je niet alleen in incidenten denken, maar dan ook bedenken: hier moeten we meer en grotere cijfers bij verzamelen.’ Net als bij het voorbeeld van de sigaretten is het belangrijk om patronen en verhalen te kunnen herkennen in data.

Technieken

Er is niet één techniek om met data te werken. Het is afhankelijk van de situatie welke stappen je moet volgen, en van welke tools je gebruik gaat maken. Het vergaren van de data is de eerste stap. De gemakkelijkste manier is door het downloaden van datasets van websites, bijvoorbeeld van het CBS, of dataportalen. Ook de overheid heeft een dataportaal (data.overheid.nl) waar datasets van verschil-

het veel of weinig is.’ Voor verschillende steden zocht hij het aantal huizen dat te koop stond op Funda en noteerde deze in een Excel-sheet. Dat doet hij sinds 2011, waardoor hij inmiddels een behoorlijke database heeft opgebouwd.

‘Na vijf jaar zie je patronen ontstaan. Het einde van de koopwoningencrisis kon ik zo al zien aankomen in mijn eigen cijfers zonder dat het breed in de media was.’ Deze methode komt vooral van pas wanneer cijfers wekelijks veranderen, en daarna niet meer gepubliceerd worden op het internet.

Data kunnen ook door middel van ‘scrapers’ vergaard worden. ‘Scrapen’ wordt gebruikt wanneer de data niet opgeslagen zijn in een bestandsformaat, maar wel te vinden zijn op een html-pagina. Sybren Kooistra maakte gebruik van het computerprogramma Watir. Dit programma is aan te bevelen voor journalisten die weinig ervaring hebben met programmeertalen. Met Watir schreef hij een script dat alle relevante pagina’s doorliep en de nodige data downloadde. Hiermee verzamelde Kooistra informatie over de drugs die door Nederlandse drugsmarktplaatsen verkocht werden, cijfers over de groei en omzet van deze marktplaatsen, en het type drugs dat er verkocht werd.

TOOLS VOOR DATAJOURNALISTEN

- > open source tool Watir (watir.com)
- > open source tool Tabula (tabula.technology)
- > Google Fusion Tables (tables.googlelabs.com), een open source alternatief voor Microsoft Excel
- > MySQL (www.mysql.com)
- > ElasticSearch (www.elastic.co)
- > open source tool D3.js (d3js.org)

WOB-verzoek

Bovenstaande manieren om data te vergaren worden gebruikt wanneer data op het internet te vinden zijn. De informatie waarover je wilt beschikken is echter niet altijd openbaar gepubliceerd. Een voorbeeld hiervan zijn de cijfers over inbra-

ken. Jerry Vermanen dient elk jaar een WOB-verzoek in bij de politie om over deze gegevens te kunnen beschikken. 'Als ik een artikel over inbraken wil schrijven, moet ik een WOB-verzoek sturen en daarna twee maanden wachten.' Deze data wordt volgens Vermanen door verschillende media gebruikt, waardoor hij het liefst ziet dat de politie in de toekomst actief data openbaart in een portaal.

Analyse

Na het vergaren van de data moeten ze worden geanalyseerd. Vaak worden data op het internet aangeboden als pdf. Dit bestandsformaat is niet machine-leesbaar, waardoor er geen data-analyses mee uitgevoerd kunnen worden. Door middel van tools kunnen pdf-bestanden omgezet worden naar Microsoft Excel. Tabula is

'Voor informatie-specialisten liggen er genoeg mogelijkheden om een bijdrage te leveren aan datajournalistiek'

Onderwerpen die dicht bij de leefomgeving en de sfeer van mensen zitten en waar je belangrijke conclusies uit kunt trekken, zijn volgens Vermanen niet altijd even goed beschikbaar. In zijn ogen moeten gegevens waar burgers belang bij hebben meer toegankelijk worden voor iedereen. 'Het is handig om iemand de mogelijkheid en kans te geven om een dubbelcheck te maken. Dus maak die gegevens openbaar voor iedereen.'

Volgens Jody Ummels is het zelfs gevaarlijk om de journalist over te slaan. 'Transparantie bestaat in mijn ogen niet zonder tussenkomst van een intermediair.' Dit komt voornamelijk doordat het gevaar bestaat dat de data verkeerd geïnterpreteerd kunnen worden, bijvoorbeeld bij het openbaar maken van lokale inbraakcijfers. Deze gegevens zijn volgens hem alleen relevant wanneer het gerelateerd wordt aan het aantal huizen in een wijk.

Ummels benadrukt dat de partij die de data communiceert en de journalist overslaat altijd een eigenbelang heeft. 'Denk bijvoorbeeld aan de politie en de politiek die willen communiceren dat het veiliger wordt en de data dusdanig presenteren dat dat er hoe dan ook uitkomt.'

een gebruiksvriendelijke tool die dit met enkele klikken voor je doet. Vervolgens moeten de data nog wel opgeschoond worden. Opmaak van bestanden zorgt er in veel gevallen voor dat het Excel-bestand slordig geëxporteerd wordt; dit gebeurt wanneer teksten dicht tegen veldlijnen zitten of teksten lang zijn en afgebroken worden door Tabula.

Voor het opschonen, analyseren en visualiseren wordt momenteel Microsoft Excel – of een open source-variant daarvan – het meest toegepast. Google Sheets is een veelgebruikt open source-alternatief voor Excel.

Toekomst

Jody Ummels voorziet dat de datajournalist van de toekomst zijn werkzaamheden vooral uitvoert door gebruik te maken van databases. Over tien jaar werken datajournalisten niet meer met Excel, meent hij. 'Excel-vaardigheden zijn dan dermate gemeengoed geworden, ook op redacties, dat je je als datajournalist alleen nog kunt onderscheiden van je collega's door goede databasevaardigheden.' Hiervoor moet je als journalist wel kennis hebben van open source-pakketten als MySQL.

In combinatie met de visualisatietool D3.js kunnen er visualisaties worden gemaakt, waarbij de lezer door middel van een zoekfunctie of klikken de dataset specifieker kan verkennen. Er zijn voornamelijk nog weinig journalisten die gebruik maken van deze tool.

Kansen voor datajournalistiek

Voor informatiespecialisten liggen er genoeg mogelijkheden om een bijdrage te leveren aan datajournalistiek, variërend van het vergaren van de data tot de visualisatie ervan. Ook kunnen ze een belangrijke rol spelen op het gebied van transparantie. Er zijn genoeg datasets die bruikbaar zijn voor de journalistiek, maar nog niet openbaar zijn. Een voorbeeld is de data over inbraken waarover de politie beschikt (zoals hierboven genoemd door Jerry Vermanen). Informatieprofessionals die bij overheidsinstellingen werken, kunnen hier een voortrekkersrol in spelen. <

Lowie van Eck is informatiespecialist in opleiding. In 2016 deed hij in het kader van een stage bij de Open State Foundation onderzoek naar datajournalistiek.

NIET ALLEEN SLECHT NIEUWS BRENGEN

'Datajournalistiek biedt een mogelijkheid om af te rekenen met een aloude makke in de journalistiek,' vindt journalist Jody Ummels. 'En daarmee bedoel ik dat we als journalisten alleen maar slecht nieuws brengen. Neem bijvoorbeeld de huizenmarkt en de verkoop-

gegevens op Funda: je zou elke maand een overzicht van de woningverkoop moeten publiceren. Als het goed gaat, als het slecht gaat en als er niets veranderd is. Net als het weerbericht, net als de beurskoersen op RTL Z. En als er iets heel bijzonders is, breng je het

prominent. Wat we in de klassieke journalistiek doen, is dat we alleen iets over de huizenmarkt melden als deze markt instort. Kortom, als het slecht nieuws betreft. Maar dat de huizenmarkt inmiddels is opgekrabbeld, heeft lang niet diezelfde aandacht gekregen.'

Geert-Jan van Bussel

COLUMN

Geloof

'There are facts, and there are beliefs, and there are things you want so badly to believe that they become as facts to you'.

Julie Beck, een redacteur van *The Atlantic*, ging op 13 maart in op het verschijnsel dat 'geloven dat

iets waar is' een belangrijke rol speelt bij de ontkenning van 'undeniable facts'. In de psychologie wordt dat cognitieve dissonantie genoemd, de spanning die ontstaat bij het horen van feiten of opvattingen of het vertonen van gedrag, strijdig met eigen overtuigingen, waarden en normen.

De sociaal-psycholoog Leon Festinger beschreef dit verschijnsel, samen met zijn collega's Henry Riecken en Stanley Schachter, al in 1957 in *When Prophecy Fails*. Dat boek begint met de regel dat 'A man with a conviction is a hard man to change. Tell him you disagree and he turns away. Show him facts or figures and he questions your sources. Appeal to logic and he fails to see your point'.

Sociale media maken het verschijnsel endemisch omdat we alleen berichten zien die aansluiten bij wat we denken, voelen en accepteren. We willen geen berichten zien of horen waar we het bij voorbaat niet mee eens zijn. De psycholoog Tom Gilovich stelt dat het de menselijke wil is die bepaalt of iets als informatie kan worden geaccepteerd. Als het niet past bij persoonlijke overtuigingen wordt het genegeerd, zeker als de communities waartoe je behoort of wilt behoren dat ook doen.

Het woord van het jaar 2016 is volgens

'Voor mij zal het woord van het jaar 2017 'informatie-isolationisme' zijn'

Geert-Jan van Bussel is ondernemer en lector Digital Archiving & Compliance bij de Hogeschool van Amsterdam

Oxford Dictionaries 'post-truth', de waarheid van objectieve informatie kan worden ontkend als emotie en persoonlijke overtuiging aangeven dat het niet waar is. Informatie wordt tot wat de dogma's van sociale groepen willen dat het is. Hoe intelligenter, hoe gevoeliger iemand is in dit soort gedrag te vervallen omdat beter kan worden berede-

neerd waarom objectief juiste informatie subjectief toch onjuist is. Het geloof hééft (ondanks alles) gelijk. Het gaat in tegen alles wat de Verlichting ons heeft geleerd, waardoor een van de pijlers van de Westerse beschaving begint te scheuren.

Objectief onderzoek wordt eigenlijk onmogelijk. Want een onpartijdige aanpak is *altijd* tegen het zere been van de aanhangers van de standpunten, meningen en overtuigingen die worden besproken en die elk denken dat hun informatie beter, objectief en waar is. Binnen het sociaal-psychologische krachtenveld van de 'post-truth'-tijd zijn we de waarheid voorbij. Juistheid of onjuistheid van informatie speelt geen enkele rol. Het gaat om de subjectieve waardering daarvan binnen de dogma's van de communities waartoe we behoren.

Het is de globale adoptie van de Nederlandse Verzuiling, waarbinnen de 'eigen waarheid' van informatie bepaald werd op basis van het *geloof* (normen, waarden en dogma's) van de maatschappelijke 'zuil' waartoe men behoorde. Het isolationisme van de huidige *geloven* gaat gevolgen hebben voor het denken over informatie.

Voor mij zal het woord van het jaar 2017 'informatie-isolationisme' zijn. <

LEZERS AANBIEDING

Breng een
abonnee* aan
en ontvang
GRATIS
het boek
Informatie-
professional
3.0

**Stuur uw naam en adresgegevens plus
die van de nieuwe abonnee naar
administratie@informatieprofessional.nl o.v.v. “cadeau”.
U krijgt het boek dan snel thuisgestuurd.**

Terugblik VOGIN-IP- lezing 2017

Actuele ontwikkelingen op het gebied van 'zoeken en vinden' kwamen op 9 maart jl. aan bod tijdens de VOGIN-IP-lezing 2017, een dag met lezingen en workshops in de Openbare Bibliotheek Amsterdam. Acht sprekers presenteerden hun bevindingen uit heel diverse hoeken van de zoekwereld.

Door: Andrea Langendoen, redacteur IP en teamleider Educatie & Presentatie bij de KB, en Astrid van Wesenbeeck, open science officer en programmaleider Wetenschap voor Iedereen bij de KB

Foto's: Eef Evers

Herbert Van de Sompel En toen was er niets meer...

Iedereen kent het verschijnsel, je klikt op een hyperlink en je krijgt niks – alleen de deprimerende melding '404 – file not found'. Hyperlinks, zo betoogde keynotespreker Herbert Van de Sompel, zijn zowel de kracht als de achilleshiel van het web. Hij legde uit hoe je als gebruiker al zoekend en klikkend door het web geregeld te maken krijgt met twee verschijnselen: linkrot en contentdrift.

De basis van een hyperlink is eigenlijk heel simpel: pagina a linkt naar pagina b. Zo'n link is statisch en vastgelegd op een bepaald moment in de tijd. Het probleem is alleen dat de pagina waar je naar linkt in de loop van de tijd kan veranderen (contentdrift) of zelfs volledig kan verdwijnen (linkrot). Linkrot is daarbij het minst grote probleem: je krijgt gewoon een foutmelding. Zeker in de wetenschap kan contentdrift een risico opleveren omdat je als onderzoeker denkt dat je via een link naar een bepaal-

de context gaat, maar die kan in de loop van tijd volledig veranderd zijn, zonder dat je dat expliciet merkt. Van de Sompel startte daarom het project Memento, waarbij gebruikers (via webarchieven of versiebeheersystemen) niet alleen de huidige maar ook oudere webversies van een pagina kunnen opvragen. Een soort van tijdreizen op het web dus.

Het is onmogelijk (en ook onwenselijk) om te zorgen dat alle content op het web constant blijft. Wel zijn er mogelijkheden om ervoor te zorgen dat beheerde (curated) collecties met bijvoorbeeld overheids-, wetenschappelijke of journalistieke informatie stabiel en integer blijven, bijvoorbeeld door gebruik te maken van permanente links oftewel persistent identifiers (PID's) in plaats van 'gewone' http-adressen.

Daarnaast kan de beheerder die naar andere webpagina's linkt ervoor zorgen dat er bij het linken meerdere opties zijn: niet alleen naar de huidige webpagina maar ook naar snapshots van oudere pagina's (via open webarchieven als het Internet Archive, of programma's als Hiberlink). (AL).

Herbert Van de Sompels project Memento is een soort van tijdreizen op het web

Jan Scholtes Gaat Artificial Intelligence helpen het zoeken verder te automatiseren?

Als je vandaag de dag op zoek gaat naar informatie, heb je veel goede zoeksoftware tot je beschikking. Sterker nog: de software kan je zelfs helpen als je niet weet waar je naar op zoek bent. Maar zelfs dat is volgens Jan Scholtes, bijzonder hoogleraar Text Mining en tevens werkzaam bij Zylab, niet meer voldoende. De tijd van traditioneel zoeken is voorbij: er is simpelweg te veel data, je weet nooit precies wat je krijgt en wat je mist.

Om je verder te kunnen helpen bij je zoekvraag moet je dus gebruik maken van andere technieken, op basis van Artificial Intelligence. Door middel van AI ga je niet op zoek in de informatie, maar wordt de informatie voorgeorganiseerd, geclassificeerd en klaargezet. Zeker voor beroepen waar het zoeken en vinden van informatie een belangrijke rol speelt, heeft AI een grote toegevoegde waarde: zowel voor het intelligent zoeken in en het analyseren van de inhoud van documenten, als voor het identificeren, extraheren en classificeren van relevante informatie. Bij text mining wordt uit grote tekstcorpora relevante informatie geïdentificeerd op verschillende niveaus: entiteiten (be-

Agnes Molnar Microsoft Graph verbindt kennis

Gemiddeld ontvangen we dagelijks zo'n 63.000 woorden aan nieuwe informatie. Zeg maar een boek per dag. Onmogelijk natuurlijk om al die informatie te verwerken, op te slaan en te doorzoeken. Je hebt dus hulp nodig om daar de relevante informatie uit te kunnen filteren.

Agnes Molnar, managing consultant en CEO van Search Explained, noemt vier patronen waarmee mensen zoeken naar informatie:

- > ik weet wat ik zoek en hoe ik dat moet vinden;
- > ik weet wat ik zoek maar ik weet niet hoe ik het moet vinden;

gripen als personen, plaatsen, producten) en attributen (de eigenschappen van een bepaalde entiteit, zoals leeftijd van een persoon). Daarnaast kun je ook feiten (de relaties tussen verschillende entiteiten) en gebeurtenissen (relevante activiteiten rondom een entiteit) vinden. Door informatie op deze manier te analyseren kun je computers leren in teksten te zoeken naar patronen in plaats van naar woorden – en dat ook nog eens op hogere semantische niveaus (vervoegingen van werkwoorden, co-referenties et cetera). Documentclassificatie is een nog doeltreffendere manier om, zeker bij lange teksten, de juiste informatie te vinden. Hiermee kun je documenten automatisch classificeren met als doel het maximaliseren van de recall. Het zorgt ervoor dat relevante documenten automatisch vindbaar zijn zonder te veel afhankelijk te zijn van de zoekvaardigheden van een eindgebruiker. (AL)

Door middel van Artificial Intelligence ga je niet op zoek in de informatie, aldus Jan Scholtes, maar wordt de informatie voor-georganiseerd

Het werk van Bellingcat is vaak niets anders dan een serieuze versie van 'rara waar ben ik', zegt Christiaan Triebert

Christiaan Triebert Factchecking rock stars

De 'factchecking rock stars', zo worden de onderzoekers van het internationale collectief Bellingcat weleens genoemd. Volgens Christiaan Triebert, onderzoeker bij Bellingcat en Airwars, is het werk van het collectief vaak niets anders dan een serieuze versie van 'rara waar ben ik'.

Geolocatie is de belangrijkste onderzoeksmethode voor Bellingcat. Het collectief maakt gebruik van open bronnen als journalistieke informatiebronnen, social media, geografische bronnen (wikimapia/digitalnglobe) enzovoort. Ze zijn de afgelopen jaren betrokken geweest bij onder andere onderzoek rondom de MH17, militaire acties in het Midden-Oosten en de verblijfplaats van IS-aanhangers. Triebert toont met drie verschillende casestudies aan hoe hij en zijn collega's op inventieve wijze gebeurtenissen kunnen verifiëren en dateren of personen en locaties kunnen traceren.

Het is fascinerend om te zien hoe de onderzoekers op basis van heel beperkte informatie (satellietbeelden, foto's en soms zelfs alleen geschre-

ven teksten) er toch vaak in slagen om de precieze locatie van een foto te vinden en daarmee voor een onderzoek belangrijke bewijzen te leveren. In een van de voorbeeldcases bleken de onderzoekers op basis van de informatie in een kort filmpje in staat de verblijfplaats van een Tunesische jihadist vast te stellen.

Maar behalve dat dit soort onderzoek heel interessant is, benadrukt Triebert het belang ervan. Zo gebruiken de Verenigde Staten de door Bellingcat gevonden gegevens tegenwoordig om hun verantwoordelijkheid te nemen bij de effecten van hun militaire operaties in bijvoorbeeld het Midden-Oosten. (AL)

> ik weet niet wat ik zoek;
> ben ik aan het zoeken?

In onze zoektocht naar kennis worden we geconfronteerd met verschillende uitdagingen. Dat geldt zeker ook binnen organisaties. Er is een overvloed aan informatie. Zoeken naar relevante resultaten is daardoor vaak als het zoeken naar een speld in een hooiberg. Vaak is er ook sprake van 'silo's' binnen een organisatie. Je weet dus niet welke voor jou relevante informatie iemand elders in de organisatie heeft. De vraag is tevens hoe je die informatie deelt binnen een organisatie, over de silo's heen. Daarnaast zijn er vaak verschillende systemen in gebruik binnen een organisatie (technische silo's) en werken mensen met heel verschillende niveaus van zoek- en domeinexpertise.

Net zoals bij Jan Scholtes' lezing is ook Molnars boodschap dat de traditionele manieren van zoeken niet meer toereikend zijn. In een hedendaagse werkomgeving heb je als werknemer tools nodig om de relevante kennis te filteren uit de grote hoeveelheden data. Microsoft Graph (onderdeel van Office 365) is een tool die verbindingen legt tussen jou als gebruiker en de voor jou relevante mensen, kennis en expertise binnen de organisatie. Het systeem leert steeds meer over jou, je werk, je gedrag en selecteert zo de content die het meest dichtbij en relevant is. Hoewel Graph ongetwijfeld een handig systeem is, krijg je als luisteraar toch een beetje de kriebels bij het idee dat deze tool de hele dag bijhoudt wat je doet. (AL)

Ook Molnars boodschap is dat de traditionele manieren van zoeken niet meer toereikend zijn

Cees Snoek

'Met deep learning ontlasten we ons eigen brein'

'Er zijn een paar dingen waar computers niet goed in zijn,' antwoordt Cees Snoek op de vraag van een dame uit het publiek of de computer van haar zoontje te zijner tijd misschien zal kunnen aangeven dat het tijd voor hem is om even te rusten. Met andere woorden, kan de computer via de videocamera op basis van gedrag en gezichtsuitdrukking signaleren dat vermoeidheid de energie heeft weggenomen, of dat iemand toe is aan een slok water of

of een doelpunt dat wordt gemaakt. De laatste ontwikkelingen in de technologie van deep learning maken het zelfs mogelijk dat de machine beeld kan vertalen naar tekst. Zo kun je een subscript of een ondertiteling creëren bij een video. Concreet betekent dit dat je in zeer rap tempo de concepten of gedragingen waar je naar zoekt, kunt opsporen en dus zelfs van tekst kunt voorzien. Met deep learning ontlasten we ons eigen brein, dat 50 procent van zijn capaciteit nodig heeft bij 'kijken'. Dit kost een computer beduidend minder rekenkracht, maar het blijft dus wel bij objectief registreren. Interpretatie komt er vooralsnog niet te pas. (AvW)

aan een paar bewuste diepe ademhalingen.

Snoek, directeur van QUVA Lab (een samenwerking tussen de Universiteit van Amsterdam en de Amerikaanse chipbouwer Qualcomm), denkt dat computers de echt menselijke kwaliteiten niet heel snel zullen kunnen overnemen in de toekomst, maar dat neemt niet weg dat we allemaal zijn verrast als we zien wat al wel mogelijk is met de technologie van deep learning. Met deep learning kan een computer beeld uit een video vertalen naar concepten zoals een boot, een auto, een vliegtuig, maar ook naar gedrag of bewegingen, zoals een kus die een paar seconden duurt

De laatste technologie van deep learning maakt het zelfs mogelijk, aldus Cees Snoek, dat de machine beeld kan vertalen naar tekst

Henk van Ess

Een online speurtocht

Henk van Ess neemt ons mee op een speurtocht: een reis door de tijd, door andere culturen en door spannende virtuele netwerken. Een speurtocht ook waarin je eigen vermogen om doortastend te zijn en om out of the box te denken in combinatie met je kennis over hoe het web is georganiseerd, het succes zullen bepalen.

In opdracht van organisaties zoals Daily Telegraph en CNN gaat Van Ess op zoek naar de identiteit van

Karin Blakeman

Hoe krijg je weer controle over je zoekresultaten?

Het is erg lastig om van 'raw data' chocola te maken, meent Karen Blakeman

'You have to work so hard to get Google to behave... get a little bit of control back over Google!' Karin Blakeman, managing director van RBA Information Services, heeft een missie: ons duidelijk maken dat Google manipuleert en dat we niet moeten vergeten om de informatie die we krijgen te beoordelen op betrouwbaarheid. Google wijzigt ongevraagd zoektermen, personaliseert de resultaten, geeft foutieve en ambigue antwoorden, laat vaak na de bron te vermelden en met Google klikken we massaal op advertenties (wat we niet erg vinden zolang we worden geholpen). Google heeft maar één doel en dat is 'to make money' voor moederbedrijf Alphabet. Om de controle terug te krijgen kun je cookies verwijderen, je zoekresultaten depersonaliseren en je zoekcommando's verbeteren, bijvoorbeeld door *intext:* toe te voegen, om te zorgen dat Google de zoekterm daarachter niet laat vervallen, of door *filetype:pdf* toe te voegen als je op zoek bent naar officiële publicaties.

In plaats van veel dingen niet meer te doen, of anders te doen in Google, zijn er gelukkig prima gratis al-

Hoaxes voldoen gelukkig aan een aantal kenmerken, zodat ze systematisch kunnen worden opgespoord met machine learning algoritmes, zegt Srijan Kumar

ternatieven die je kunt gebruiken, zoals Bing. (Ik zelf slaakte overigens een zachte zucht van verlichting toen ik hoorde dat Google Scholar en Google Web niets met elkaar te maken hebben.)

Blakeman stipt ook het onderwerp 'free big data' aan, een beweging die door overheden wordt gesteund en die tot grote hoeveelheden free data leidt. Ze merkt op dat het erg lastig is om van deze 'raw data' chocola te maken. Ook hier geldt: 'You are on your own!' Gelukkig zijn we als mensen altijd in staat om elkaar te helpen. Karen rondt af met erop te wijzen dat het verstandig is altijd de bron te raadplegen als je een nieuwsbericht op social media onder ogen krijgt. Kennis over de bron geeft je informatie over betrouwbaarheid en je zult geregeld ervaren dat de bron niet betrouwbaar is. (AvW)

mensen van wie maar heel weinig bekend is. Denk bijvoorbeeld aan het fragment van Jihadi John, oftewel Mohamed Emwazi. Henk van Ess traint mediaprofessionals, vooral op het gebied van sociale media en data-journalistiek. Hij is geobsedeerd om in data zowel nieuws als verhalen te ontdekken en hij vertelt ons hoe hij het internet heeft afgespeurd naar wegen die naar de identiteit van Jihadi John zouden kunnen leiden. Sommige wegen liggen ogenschijnlijk voor de hand, zoals het gebruik van (Instant) Google Street View of een online telefoonboek, andere zijn (althans voor mij) minder algemeen, zoals de geocheck waarmee je bestu-

deert wat er wordt getweet over een event, software waarmee je in rap tempo een filmbestand kunt scannen op een tekst/gesproken woord. Van Ess maakt een paar dingen duidelijk: zodra je je eenmaal hebt begeven in het netwerk van social media en internet, is het vrijwel onmogelijk om daar een onzichtbare status voor terug te krijgen. Er is meer te vinden als je de juiste zoekcommando's gebruikt (sluit in een zoektocht naar YouTube-content bijvoorbeeld YouTube zelf eens uit door `-site:youtube.com` aan je vraag toe te voegen). En ook de organisatie van het internet an sich is een studie waard. (AvW)

Srijan Kumar

Hoaxes op Wikipedia

In de Verenigde Staten haalt 62 procent van de volwassenen het nieuws van social media, waarbij vaak wordt doorverwezen naar gratis content. Het gegeven dat op Wikipedia meer dan 20.000 'hoaxes' bekend zijn, staat dan plots in een ander daglicht. Met deze mededeling slaat Srijan Kumar, die een PhD doet in computerwetenschappen aan de Universiteit van Maryland (VS), een bruggetje naar de presentatie van Karen Blakeman. Van de betrouwbaarheid van Google stappen we zo over naar de betrouwbaarheid van Wikipedia.

Hoaxes zijn artikelen met bewust onjuiste gegevens of helemaal verzonden broodjeaapverhalen. In geval van Wikipedia betreft het vaak lemma's over fictieve personen of gebeurtenissen. Feitelijk kan iedereen een hoax schrijven op Wikipedia. De vraag is hoe lang het gepubliceerd zal zijn en wie het in de tussentijd voor welk doel gebruikt. Sommige hoaxes overleven jaren lang voordat ze worden ontdekt en gekenmerkt als hoax. En pas met dat kenmerk zijn ze onschadelijk omdat de lezer, zolang ze nog niet verwijderd zijn, dan op zijn minst kan zien wat de status is.

Hoaxes voldoen gelukkig aan een aantal kenmerken zodat ze systematisch kunnen worden opgespoord met machine learning algoritmes. Deze kijken in eerste instantie naar structuur en vorm. Een hoax bevat vaak veel tekst en weinig doorverwijzingen naar het web en naar Wikipedia. En als er verwijzingen naar pagina's op Wikipedia zijn, dan is de kans groot dat deze niet onderling met elkaar zijn verbonden. Ook kan gekeken worden naar gedrag van de editor en naar de kenmerken van zijn netwerk. De editor is vaak nieuw op Wikipedia en heeft nog niet eerder gepubliceerd. En een echte hoax-editor laat niet van zich horen als hij ontdekt dat zijn artikel is verwijderd. Uit een experiment van Kumar bleek dat zijn getrainde software 86 procent van de aangeboden hoax-artikelen als zodanig herkende en menselijke beoordelaars maar 66 procent.

Ik weet zeker dat ik na deze lezing de artikelen op Wikipedia van een hoaxscan zal voorzien, en als meerdere mensen dat doen, dan tonen we met deze lezing ook aan dat mediawijsheid een noodzakelijke vaardigheid is voor iedereen die het internet gebruikt als informatiebron. (AvW)

Verder lezen

De presentaties van de lezingen zijn te vinden op vagin-ip-lezing.net/presentaties-2017/

Henk van Ess: wanneer iemand zich eenmaal op social media heeft begeven, is het vrijwel onmogelijk om daar een onzichtbare status voor terug te krijgen

Van lokale opslag naar clouddiensten

In de derde aflevering van zijn big data-serie gaat Klaas Jan Mollema in op verschillende vormen van fysieke dataopslag. Niet alleen technische zaken bepalen de keuze voor een opslagvorm, maar ook bedrijfskundige en ethische aspecten.

Klaas Jan Mollema MSc. *****

In de eerdere afleveringen verkenden we de terminologie rond big data en gingen we in op datakwaliteit. Elk bedrijf wenst immers veilige, toegankelijke en betrouwbare data om zijn beslissingen op te nemen. In deze aflevering benoemen we de voor- en nadelen van databeheer in de cloud en bekijken we enkele clouddiensten.

De cloud

Na de introductie van internet in de jaren negentig volgde al snel cloudcomputing. Reeds in 1997 werd de term gebruikt in de literatuur en in 2000 werden de eerste clouddiensten aangeboden door grote partijen als Amazon en Microsoft. Cloudcomputing is het via een netwerk op aanvraag beschikbaar stellen van hardware, software en gegevens. De term 'cloud' komt voort uit de schematische weergave in de vorm van een 'wolk met computers' waarbij de eindgebruiker niet meer weet op welke computer de software draait die hij gebruikt of waar de gegevens zijn opgeslagen. Clouddiensten zijn abonnementsdiensten die we in drie verschillende vormen kennen:

> Software as a Service (SaaS) biedt de gebruiker eindapplicaties aan;

> Platform as a Service (PaaS) biedt een platform aan waar gebruikers toepassingen op een geïntegreerde manier kunnen gebruiken (onder andere toegangsbeheer en portaalfuncties);

> Infrastructure as a Service (IaaS) biedt infrastructuur aan, zoals opslagcapaciteit, servers en netwerken.

SaaS-diensten kent de gebruiker van Google Docs, Microsoft Office 365 en weblogomgevingen als WordPress. De applicatie draait volledig op de server en gratis of voor een klein bedrag per maand maak je gebruik van de dienst. PaaS-diensten worden vooral toegepast voor het verzorgen van 'single sign on' binnen organisaties, zodat met één inlogactie alle toepassingen toegankelijk zijn. IaaS-diensten bieden in eerste instantie vooral de hardware en de infrastructuur aan. Maar het is ook mogelijk om een compleet geïnstalleerde configuratie te huren, zoals een Cloudera-omgeving voor Hadoop-databeheer.

Dataopslag

Het opslaan en verwerken van data in de cloud is een Infrastructure as a Service-oplossing. Verschillende aanbieders

bieden servercapaciteit aan in de cloud. Via een webomgeving neem je een abonnement op een server die dan geheel of gedeeltelijk tot je beschikking komt voor de opslag van gegevens. Door meerdere servers in te zetten vergroot je niet alleen de opslagcapaciteit, maar kun je ook voor de back-up van gegevens zorgen (zie aflevering 1 van deze big data-serie). Ook vergroot de inzet van meerdere servers de rekencapaciteit die je kunt inzetten voor de analyse en verwerking van gegevens. Doordat je de capaciteit alleen inkoopt wanneer je die nodig hebt, is een abonnement op een clouddienst erg geschikt voor situaties waar schaalbaarheid van opslagruimte en rekencapaciteit per moment erg verschillen.

Andere voordelen van cloud-opslag zijn de goede fysieke beveiliging van datacentra, de degelijke koeling van de servers en het feit dat je het technisch beheer uitbesteedt aan de aanbieder van de dienst. Tevens sluit werken in de cloud naadloos aan op mobiele vormen van werken.

Lokale dataopslag

Maar dataopslag in de cloud brengt ook nadelen met zich mee. Doordat gegevens 'ergens' in de cloud worden opgeslagen is de fysieke locatie van de gegevens niet bekend. Juridisch, ethisch en privacy-technisch een lastig probleem wanneer het om gevoelige informatie gaat. Fysieke opslag in bijvoorbeeld Amerika zorgt ervoor dat de gegevens vallen onder de Patriot Act en dus inzichtelijk zijn voor de Amerikaanse veiligheidsdiensten. Soms

bieden aanbieders fysieke opslag aan op een specifiek werelddeel om dit probleem te voorkomen. Maar ondanks dat Google servercapaciteit in elk land opzet, kunnen ze niet te allen tijde garanderen dat de gegevens die in dat land worden geproduceerd ook echt binnen de landsgrenzen worden opgeslagen.*

Om er zeker van te zijn dat data in het land van je organisatie wordt opgeslagen, zal je een eigen serverruimte of datacenter moeten inrichten. Dat vraagt om een goede infrastructuur, stroomvoorziening, koeling, back-up en beveiliging plus de kennis om servers te beheren. Maar dan heb je je data wel veilig zelf tussen je muren.

Big data-omgevingen

Er is een divers aanbod van big data-omgevingen, uiteenlopend van 'Software as a Service'- tot 'Infrastructure as a Service'-oplossingen. We lopen de belangrijkste even door:

> Microsoft Power BI online: Power BI is

een business intelligence (BI)-toepassing die je lokaal kunt installeren als BI-tool of in de cloud kunt gebruiken als SaaS-omgeving. Power BI lijkt op een mix tussen Excel en Access en biedt krachtige visualisatiemogelijkheden.

> Microsoft Azure: Azure biedt zowel Microsoft-based producten (SQL-server) als open source-omgevingen aan voor big data-opslag en -analyse (Hadoop). Koppeling met Power BI is mogelijk en er worden zoekmachinefuncties aangeboden.

> Google Cloud: Na het doneren van Hadoop en Map/Reduce aan de open source-community heeft Google de software doorontwikkeld naar 'Big Query': een big data-opslagomgeving met een SQL-achtige interface. De infrastructuur die Google biedt is geschikt voor petabytes en je kunt zelf bepalen hoeveel processoren de data analyseren. Een andere dienst van Google Cloud is BigTable, een zeer schaalbare NoSQL-database. Doordat er geen relationeel model aan deze database ten grondslag

ligt en zij kan worden opgeslagen over verschillende servers heen, is zij heel flexibel en berekend op grote hoeveelheden data. Verder biedt Google Cloud een platform voor machine learning en mogelijkheden voor geografische representatie.

> Amazon Web Services: Amazon biedt een breed scala aan big data-diensten aan. Naast opslag- en analysetoepassingen bieden ze een Business Intelligence (quicksight)-service aan en een grafische processing unit voor het genereren (renderen) van grafische content.

> Oracle: Databaseleverancier Oracle biedt haar producten ook aan in de cloud.

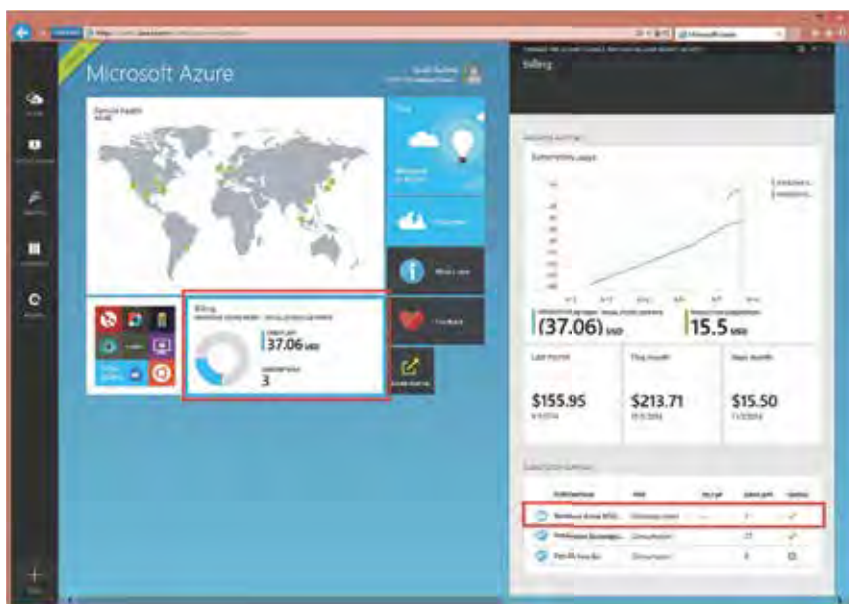
Clouddiensten houden bij hoe lang de server online geweest is of hoeveel dataverkeer er gebruikt is (afbeelding 1). De eerste periode krijg je een gratis voucher om voor een bepaald bedrag een dienst te testen. Is dat bedrag opgesoupeerd, dan wordt het vervolggebruik gefactureerd. In een dashboardomgeving kun je nagaan hoeveel je gebruikt hebt en kun je eventueel beperkingen instellen zodat je server minder verkeer genereert of bijvoorbeeld alleen actief is wanneer je een bewerking doet.

Snel aan de slag

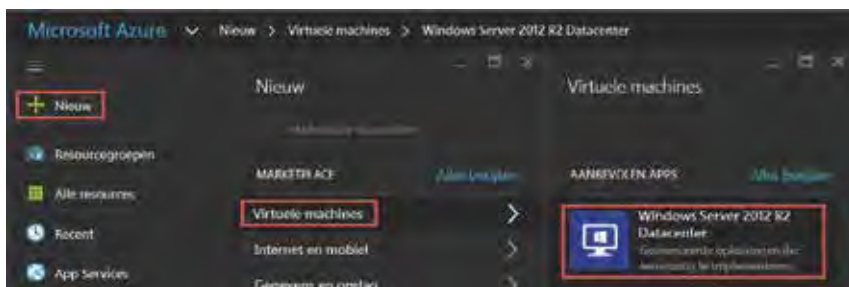
Behalve dat je organisatie geen eigen systeembeheer meer hoeft te hebben om een omgeving in te richten, biedt een cloudomgeving nog een ander voordeel: je kunt heel snel schakelen. Doordat de aanbieders gebruik maken van standaard hardware kunnen ze ook standaard installaties aanbieden. Met één druk op de knop start (afbeelding 2) en stop je een server die vervolgens binnen enkele minuten geïnstalleerd en wel voor je klaarstaat. Ook servers bijschakelen wanneer je meer capaciteit nodig hebt gaat met hetzelfde gemak. Hierdoor ben je in de cloud altijd voorbereid op toekomstige ontwikkelingen. <

* Zie: www.nu.nl/internet/4361357/google-opent-groot-datacenter-in-eemshaven.html.

Klaas Jan Mollema MSc. (www.zijlmo.nl) is specialisatiecoördinator Business Data Management aan de opleiding Informatica van Hogeschool Leiden.

Afbeelding 1. Dashboard van Microsoft Azure met datagebruik en kosten

Afbeelding 2. Aanmaken van een nieuwe server is snel en makkelijk

BMI-dag op 8 mei

KNVI Jaarcongres
op 9 november 2017

Informatie is macht: $I \equiv M^8$

Innovation UnGovernance

Kosten: Gratis voor KNVI-leden

Boek Informatieprofessional 3.0 gelanceerd op Service Managers Dag

Onder het toeziend oog van 350 congresbezoekers in de Rijtuigenloods in Amersfoort, op 23 maart jl., werd het organisatiecomité van de Service Managers Dag op de Bühne geroepen door de duo-voorzitter van het KNVI, Wouter Bronsgeest. De leden van het organisatiecomité mochten ieder een 'eerste' exemplaar van het boek in ontvangst nemen als blijk van dank voor hun enorme inzet voor het organiseren van het congres.

Informatieprofessional 3.0 gaat over de vaardigheden van professionals om aangesloten – connected – te blijven bij het vakgebied, de organisatie en de veranderende samenleving. Dit houdt in dat er meer is dan kennis en vaardigheden. Het gaat om het organiseren van je netwerk en het in gesprek blijven met je omgeving. Samen geef je duiding aan ontwikkelingen, samen zet je de volgende stap in het doorontwikkelen van je team of je bedrijf. Voor het boek was er dan ook geen beter moment om gepresenteerd te worden: alle informatieprofessionals in de zaal mochten aan het einde van de dag een boek mee naar huis nemen.

Wouter is samen met Michel Wesseling, Erik de Vries en Rik Maes redacteur van het boek. Meer weten of het boek bestellen? Het boek is uitgegeven door de KNVI in samenwerking met de Adfo Groep, AG Connect en IP: www.adfoshop.nl/boeken.

Foto: Beeldbank Regionaal Archief Dordrecht

KVAN-DAGEN 2017: PUBLIEK!?

Dit jaar vinden de KVAN-dagen plaats in Dordrecht. Op maandag 12 en dinsdag 13 juni treffen honderden archivarissen en informatiemanagers elkaar in het Energiehuis in Dordrecht.

De KVAN-dagen staan dit jaar in het teken van het thema 'Publiek!?', een onderwerp dat voor iedere professional in de informatiesector van belang is. Archieven ontleen hun bestaansrecht aan hun publiek. Door de snel opeenvolgende ontwikkelingen in de informatie- en communicatietechnologie is de relatie tussen archief en publiek momenteel aan veel veranderingen onderhevig. Ook het publiek zelf verandert voortdurend en daarmee de behoeften van (potentiële) gebruikers. En wat kunnen archieven leren van (de samenwerking met) andere erfgoedinstellingen zoals musea en bibliotheken? Tijdens de KVAN-dagen draait het om de vraag wat van dit alles de betekenis is voor de dienstverlening in de archiefsector.

Het congres kent een groot aantal inhoudelijke sessies, die worden verdeeld over drie programmalijnen:

- 1 dienstverlening: publieksbereik;
- 2 transparantie: publiek maken;
- 3 publiek versus privaat.

Meer info over de KVAN-dagen is te vinden op kvan.nl.

GEEF JE MENING OVER RODIN 2.0

De afkorting RODIN staat voor Referentiekader Opbouw Digitaal Informatiebeheer. De eerste versie dateert alweer uit 2010. Sinds die tijd is er veel veranderd in de informatiemaatschappij; denk aan de verdergaande digitalisering, instrumenten, kaders en normen. Helaas is een en ander niet altijd op elkaar afgestemd. Rodin 1.0 heeft zich sinds 2010 bewezen als 'rode draad' door het woud van normen, kaders en dergelijke. RODIN wordt gebruikt door informatiemanagers, DIV-afdelingen, archiefinspecteurs, auditors en vele anderen.

Door een werkgroep vanuit KVAN, BRAIN, LOPAI en EGI is nu een nieuwe versie ontwikkeld, versie 2.0. De werkgroep hoopt met deze aangepaste conceptversie 2.0 de draad weer helder rood te laten uitkomen in het gegroeide woud. Maar de werkgroep hoopt ook op constructieve feedback van de KVAN- en BRAIN-leden op de nieuwe versie 2.0. Je kunt de feedback uiterlijk 20 april sturen aan: j.beens@nijmegen.nl.

JURIDISCHE KWESTIES

Lagere btw op ebooks?

Een ebookliefhebber vraagt: 'Ik las dat het Europese Hof van Justitie recentelijk heeft geoordeeld dat ebooks niet onder een verlaagd btw-tarief mogen vallen. En dat terwijl ik uit eerdere nieuwsberichten heb begrepen dat men op Europees niveau bezig is om de btw-tarieven van papieren boeken en ebooks gelijk te trekken. Hoe zit dat nou?'

Door: Raymond Snijders

Foto: Zairon

Paleis van het Hof van Justitie in Luxemburg

Raymond Snijders antwoordt: Hoewel het in Nederland per uitgever (en per titel) verschilt, betaal je voor een ebook gemiddeld tussen de 55 en 75 procent van de papieren prijs. Bij het vaststellen van die prijs spelen verschillende zaken. Een belangrijke rol is weggelegd voor het hoge btw-tarief voor ebooks. Digitale titels worden namelijk gezien als een digitale dienst. Dit betekent dat in Nederland niet het lage btw-tarief van 6 procent in rekening wordt gebracht, maar het reguliere tarief van 21 procent. Je betaalt dus vanuit de basis al meer voor een ebook dan voor een papieren boek.

Nu heeft Nederland dat niet zelf bedacht. In de Europese btw-richtlijn (2006/112/EG) zijn afspraken gemaakt over welke goederen en diensten eventueel onder het lage btw-tarief mogen vallen. In die richtlijn staat vervolgens dat 'langs elektronische weg verrichte diensten' uitgezonderd zijn van dat lage btw-

tarief. Er zijn diverse rechtszaken in onder andere Frankrijk en Duitsland geweest over de vraag of ebooks wel echt als een digitale dienst beschouwd moeten worden. Die hebben geleid tot eerdere uitspraken van het Europese Hof van Justitie hierover. En die uitspraken zijn glasheider: ebooks zijn definitief 'langs elektronische weg verrichte diensten' en kunnen daarom niet onder het lage btw-tarief vallen. Punt.

De zaak die de afgelopen maanden speelde betrof een Poolse rechtbank die bij het Europese Hof toetsde of het ongelijk behandelen van papieren boeken en ebooks tegen het beginsel van fiscale neutraliteit is. En zelfs of dat tegen het beginsel van gelijke behandeling is zoals dat in het handvest van de grondrechten van de Europese Unie staat. Dat vond het Europese Hof niet en dus blijven alle eerdere uitspraken van toepassing: er kan geen lager btw-tarief gerekend worden voor ebooks.

Tenminste, zolang de huidige btw-richtlijn geldig is natuurlijk. Die biedt geen enkel houvast om het lage btw-tarief te hanteren voor digitale media en dat is de reden dat de Europese Commissie in december 2016 een voorstel heeft ingediend voor een nieuwe btw-richtlijn. In die richtlijn is expliciet opgenomen dat papieren media en digitale media gelijk zijn. Daarmee wordt het mogelijk voor de Europese lidstaten om digitale kranten, digitale films en ook ebooks onder het lage btw-tarief te laten vallen.

Dit voorstel moet nog besproken worden in het Europees Parlement en heeft een lange weg te gaan voordat het eventueel kan worden ingevoerd. In Nederland heeft de regering echter in januari 2017 al aangegeven het voorstel actief te

steunen om elektronische en fysieke publicaties gelijk te behandelen.

Het 'Voorstel voor een richtlijn van de Raad tot wijziging van Richtlijn 2006/112/EG wat btw-tarieven op boeken, kranten en tijdschriften betreft' is daarom op de agenda van de commissie Financiën van de Eerste Kamer geplaatst. Deze commissie van de Eerste Kamer neemt deel aan gesprekken en debatten die moeten leiden tot een standpunt van de Nederlandse regering voor de bespreking in het Europees Parlement.

Hoewel niet te voorspellen is wanneer de prijzen van ebooks in Nederland naar beneden kunnen dankzij een lager btw-tarief, is het wel redelijk zeker dat dit op termijn gaat gebeuren. Daar zijn de meeste Europese landen het gelukkig nu al over eens.

Raymond Snijders is senior informatiebemiddelaar bij Hogeschool Windesheim.

Agenda

19 april ■ NEXT GENERATION BI&A

- Bijeenkomst van KNVI Special Interest Group BI&A en de Regio Rotterdam
- Rotterdam ■ tinyurl.com/znu6a3t

27-28 APRIL ■ OPEN DATA FOR CULTURAL HERITAGE | OD4CH

- Conferentie ■ Milaan ■ od4ch.org

16 mei ■ DIGITALISERING VAN CULTUUR EN ERFGOED ■ Conferentie ■ Amersfoort

- www.den.nl/nieuws/bericht/5739

23 mei ■ HET MOOIE

- KINDERBOEKENFESTIVAL ■ Amsterdam
- tinyurl.com/kbpla5j

Vincent Robijn is
gemeentearchivaris
bij Archief Eemland
in Amersfoort.

Foto: Debby Stovee

WERKRITUELEN

Vincent Robijn

Hoe omschrijf je je manier van werken?

Organisch. Ik pak op wat
zich aandient en wat op dat
moment nodig is.

Wat voor mobieltje heb je?

Een OnePlus 3 met twee simkaarten,
zodat ik voor werk en privé hetzelfde
toestel kan gebruiken. In het
weekend zet ik het schuifje van de
'werksimkaart' lekker uit.

En wat voor computer?

Thuis en onderweg werk ik op
een MacBook Air. Ik heb al
jaren geen pc meer.

Zonder welke programma kun je niet werken?

Als gemeentearchivaris zou ik
natuurlijk moeten antwoorden: het
documentmanagementsysteem en het
zaaksysteem voor centrale opslag en
toegang tot alle informatie. Omdat we
in Amersfoort nog niet zover zijn, werk
ik thuis en onderweg 'om de systemen
heen' door de zakelijke webmail te
gebruiken. Privé werk ik veel met
Pocket, een app om webpagina's en
lange digitale teksten op te slaan en
later (offline) te lezen.

Hoe ziet je werkplek eruit?

Een kantoortuin in het prachtige
Eemhuis. In theorie zijn hier
flexplekken, maar in de praktijk heeft
iedereen een soort van vaste plek.
Jammer, want ik zit elke dag graag
ergens anders.

Heb je een to-do-lijstje?

Ik heb to-do-lijstjes op
papier, maar die verdwijnen
vaak ergens onder in
een lade of in mijn tas.
Gelukkig werken we bij
Archief Eemland met
een whiteboard waarop
we maandelijks de te
behalen resultaten van de
organisatie schrijven.

Zonder welk apparaat kan je niet leven?

Mijn racefiets! Al vind ik het wat
oneerbiedig om hem een 'apparaat'
te noemen. Het is een racepaard van
carbon: super strak en lekker snel.

Luister je tijdens het werk naar muziek?

Het geroezemoes in de
kantoortuin klinkt mij als muziek
in de oren... Zonder gekheid: ik
functioneer het beste met geluid
om me heen. Bij totale stilte lijken
mijn hersenen stil te vallen.

Maken social media onderdeel uit van je werk?

Twitter is mijn toegangspoort tot
informatie. Verder haal ik mijn
informatie van internet en uit de
digitale kranten. Thuis hebben we
geen televisie meer.

Hoe laad je je eigen 'batterij' op?

Met die snelle racefiets.

Wat lees je nu?

Op dit moment vooral mijn cursusboek
Turks. Na twintig jaar zoeken heb ik
in 2016 ontdekt wie mijn biologische
vader is: een inmiddels overleden
Turkse gastarbeider. Nu leer ik Turks
om met mijn nieuw gevonden broer en
zussen te kunnen praten.

DIGITALE PRIVACY IN DE BIBLIOTHEEK

21 praktische tips

Hoe zorg je er als bibliotheek voor dat je netwerk niet wordt gekaapt en dat je de gebruikers van bibliotheek-pc's en -wifi maximale privacy en (data-) veiligheid biedt? Een overzicht van 21 praktische tips.

Door: Marcus Bergsma en Frank Huysmans

'Als wij samen naar de bibliotheek zouden gaan en er zou bij de ingang een man staan met een camera, die permanent zou meelopen. Welk boek je inkijkt, waar je naar zoekt... Nou, die sla je onmiddellijk in elkaar. Althans vrij snel. Nu zit de bibliotheek op internet en gebeurt hetzelfde. En niemand maakt zich er zorgen over. Vind ik raar.'

Deze woorden komen uit de mond van Aleid Wolfsen, voorzitter van de Autoriteit Persoonsgegevens. In een interview met NU.nl (oktober 2016) vroeg hij aandacht voor het grote verschil tussen 'fysiek' en 'digitaal' in hoe – bijvoorbeeld – bibliotheken omgaan met de privacy van hun gebruikers. Dit terwijl met vaak eenvoudige ingrepen de eigen privé-sfeer behoorlijk goed kan worden beschermd. Hetzelfde geldt voor de beveiliging van digitale diensten en de hardware waarop die draaien. Sowieso is het onwenselijk dat de integriteit van die systemen door kwaadwillenden wordt aangetast. Wanneer dit uitdraait op het digitaal ontvreemden van privacygevoelige gegevens of het verspreiden van malware, kan een serieuze vertrouwensbreuk tussen gebruikers en bibliotheek ontstaan. Bibliotheken – eigenlijk alle organisaties die digitale interacties met burgers/klanten aangaan – dienen er enerzijds voor te zorgen dat hun netwerk niet wordt gekaapt. Anderzijds dienen ze gebruikers van de bibliotheek-pc's en het netwerk maximale privacy en (data)veiligheid te bieden én hun te wijzen op hun eigen verantwoordelijkheid.

Hieronder geven we een lijst van handelingen en aandachtspunten die tezamen een optimaal niveau van digitale beveiliging bieden. Wij raden aan onderstaande lijsten door te nemen met bijvoorbeeld een ICT-medewerker of -leverancier, degene die het netwerk beheert en degene die over de website(s) en het catalogussysteem gaat.

Wifi

- > Bied geen onbeveiligd wifi-netwerk aan. Stel een WPA2-wachtwoord in; dit is op het moment de veiligste wachtwoordvariant gezien de sterke encryptie.
- > Het publieke ('gast')-wifi-netwerk dient gescheiden te zijn van het netwerk voor medewerkers en bedrijfsapparatuur.
- > Verander wekelijks het (WPA2-)wachtwoord voor het wifi-netwerk.
- > De router dient zo geplaatst te zijn dat het publiek er niet bij kan en er zo niets op aan kan sluiten. Voor alle zekerheid dient WPS (WiFi-Protected Setup) uit te staan. WPS is handig voor thuis, maar vormt voor bedrijfsnetwerken een veiligheidsrisico.
- > De signaalsterkte van de apparatuur moet zo worden ingesteld dat er alleen binnen het gebouw gebruik van kan worden gemaakt.
- > Of je nou via wifi of op een publieke computer gebruik maakt van het internet: de startpagina (landingspagina na connectie maken met wifi) dient te verwijzen naar tips over het beschermen van je gegevens en privacyvriendelijke alternatieven voor zoekmachines als Google en Bing, zoals Startpage.com en Duckduckgo.com.
- > In plaats van (of naast) voorwaarden accepteren op deze startpagina zou men dienen te bevestigen dat men er zich bewust van is (geworden); dat bij gebruik van een openbaar wifi-sig-naal en bij bezoek van websites zonder https (of bij geen gebruik van een vpn-dienst) er meegekeken kan worden tijdens hun online activiteiten door onbekenden en mogelijk kwaadwillenden.
- > Duidelijk moet worden aangegeven waar men zich kan melden als iets verdachts wordt opgemerkt, bijvoorbeeld wifi-spoofing (iemand die jouw wifi nabootst met een sterker signaal en alle informatie die gebruikers ontvangen en verzenden via het internet kan inzien). De medewerker dient uiteraard te weten wat in zo'n geval te doen.

Publiekscomputers

- > Publiekscomputers die op Chrome OS draaien dienen zogenaamde 'public sessions' te draaien (zie tinyurl.com/n39g757).
- > Publiekscomputers die op Windows draaien, dienen alleen de TOR-browser aan te bieden (zie kader 'Library Freedom Project'). In alle andere gevallen dient bij elke beëindiging van een sessie alle gebruikersdata gewist te worden.
- > In alle gevallen dient er genoeg informatie en advies aanwezig te zijn opdat gebruikers er veilig en met behoud van hun privacy gebruik van kunnen maken. Dit kan bijvoorbeeld ook in de vorm van een mee te nemen folder.

Bibliotheekwebsites en catalogussysteem / ledenadministratie (ILS)

- > Elke website dient te zijn voorzien van een SSL-certificaat: er moet 'https' en een groen gekleurd slotje voor de url staan. De bezoeker kan er dan zeker van zijn dat hij/zij met de bibliotheek te maken heeft. Bovendien vindt het dataverkeer versleuteld plaats.
- > Leden dienen verplicht te zijn een sterk en uniek wachtwoord aan te maken.
- > Duidelijk maken aan gebruikers, leden en medewerkers wat er met de informatie wordt gedaan die de websites en het catalogussysteem van de bibliotheek opslaan, en of deze gegevens wel/niet worden geanonimiseerd.
- > Expliciet toestemming vragen voor het opslaan en het gebruik van deze gegevens met een opt-in optie.
- > Een opt-uit optie bieden voor degenen die dit in een later stadium toch niet willen, met een bevestiging van het verwijderen van deze gegevens.
- > Leden de mogelijkheid bieden tot opvragen van de van hen opgeslagen gegevens. Denk aan leenhistorie, zoekhistorie, adreswijzigingen, notities, et cetera.
- > Alleen leden die kiezen voor two-factor authentication (2FA) behoren de optie te krijgen bijvoorbeeld hun leenhistorie vast te leggen en recensies te kunnen schrijven.
- > Wachtwoorden en inlognamen behoren niet naar aanleiding van een telefonisch verzoek aangepast te worden.
- > Zogenaamde 'controle vragen' over geboortedatum en adres bij het opvragen van een vergeten wachtwoord zijn niet veilig. Men dient zich bij een medewerker op een bibliotheeklocatie te legitimeren met een geldig legitimatiebewijs als men bijvoorbeeld niet bij de eigen e-mail kan komen.
- > Bibliotheekwebsites en online catalogi dienen de gebruiker automatisch uit te loggen na enige tijd van geen activiteit.

Library Freedom Project

Het Library Freedom Project (libraryfreedomproject.org) is een samenwerkingsverband tussen bibliothecarissen, technici, advocaten en privacyvoorvechters dat tot doel heeft intellectuele vrijheid in bibliotheken te realiseren door het vraagstuk van de overheidssurveillance door geheime diensten aan te pakken. De initiatiefnemers doen dit door bibliothecarissen kennis bij te brengen over het gevaar van surveillance, spionage, privacyrechten en verantwoordelijkheden, en digitale hulpmiddelen waarmee surveillance en spionage gestopt kunnen worden. Het project streeft ernaar TOR-exit-relays in bibliotheken te installeren zodat bibliotheekgebruikers in de openbare (!) bibliotheek zich geheel anoniem op het net kunnen bewegen.

Gedoe?

Ja, het is een hoop gedoe. De modale gebruiker en bibliotheekmedewerker zijn niet gewend om zoveel voorzorgen in te moeten bouwen. Niettemin ligt hier een belangrijke taak voor de bibliotheek – trefwoorden: digitale vaardigheid en mediawijsheid – oftewel de nodige bewustwording rond het vraagstuk creëren. De tips zijn bovendien 'slechts' een startpunt om de digitale privacy van gebruikers te beschermen op een vergelijkbaar niveau als de fysieke. Nogmaals: bespreek bovenstaande lijsten met de collega's en externe partijen die het netwerk en/of de websites en catalogi beheren.

En... Zouden eigenlijk niet alle medewerkers digitaal vaardig behoren te zijn? Vrijwilligers van digitale burgerrechtenorganisatie Bits of Freedom organiseren met enige regelmaat een zogenaamd Privacy Café, een middag in bijvoorbeeld een openbare bibliotheek waar gebruikers geholpen worden met simpele handelingen om de eigen communicatie en informatie te beschermen. Zie privacycafe.bof.nl en ook de handige 'Internet-vrijheid Toolbox' (toolbox.bof.nl). <

Marcus Bergsma zorgt voor multimediale oplossingen (Mackrad.nl) en werkt daarnaast als specialist multimedia bij de Bibliotheek Schiedam. Frank Huysmans is redacteur van IP, bijzonder hoogleraar bibliotheekwetenschap, en onderzoeker en adviseur bij WareKennis.

IPLINGO

Agnotologie

Door: Edwin Mijsbergen

Als mensen ontdekken dat ze zijn voorgelogen, worden ze meestal boos. Of verdrietig. In de normale, dagelijkse omgang met met anderen zijn er maar weinig mensen die leugens kunnen waarderen of accepteren. Als leugenaars betrappt worden, is de kans groot dat ze uiteindelijk zullen worden afgewezen,

ontslagen of veroordeeld. Als het gaat om leugenaars die bovenaan de maatschappelijke ladder staan, wordt dat opeens anders. Ook zij kunnen rekenen op afkeuring, maar ze komen vaak gewoon weg met hun leugens omdat ze als machthebbende ongrijpbaar zijn óf omdat ze van leugens simpelweg waarheden maken. President Trump bijvoorbeeld liegt aan de lopende band dat het gedrukt staat, en dan nog heel opzichtig ook. Zijn 'alternatieve feiten' worden dagelijks weerlegd door journalisten, wetenschappers en andere politici, maar het lijkt allemaal niks uit te maken. De wereld staat erbij en kijkt ernaar.

Als je je afvraagt hoe dat mogelijk is, kan ik je aanbevelen om te googlen op het artikel 'The Problem With Facts' van econoom Tim Harford. Dat is een zeer interessant stuk, waarin de auteur parallellen trekt tussen de wijze waarop het circus Trump omgaat met feiten en de manier waarop de tabaksindustrie dat decennia lang deed. Al in de vroege jaren vijftig werd bewezen dat 'Big Tobacco' verantwoordelijk was voor heel veel medische ellende, maar door ontkenning, verdraaiing en bagatellisering van

feiten wist de industrie rechtszaken lang uit te stellen. Trump lijkt het draaiboek voor die manier van communiceren een op een te hebben overgenomen.

In het artikel haalt Harford het begrip *agnostologie* aan. Daar had ik nog nooit van gehoord. Het blijkt een neologisme te zijn dat in 2001 werd gemunt door ene Robert N. Proctor, hoogleraar aan de Stanford-universiteit, die gespecialiseerd is in de geschiedenis van de wetenschap en technologie. Agnotologie is de studie van cultureel-geïnduceerde onwetendheid of twijfel, met name de publicatie van onjuiste of misleidende wetenschappelijke gegevens. Over dat begrip zegt Proctor nu dat het belangrijker is dan ooit. Volgens hem leven we in het gouden tijdperk van onwetendheid, met Trump en Brexit als ultieme voorbeelden. Harford schetst in grote lijnen de gevolgen daarvan en komt zelfs met zoiets als een mogelijke oplossing om het probleem te bestrijden. Lezen dus, dat artikel. <

Edwin Mijsbergen is redacteur van IP en freelance informatiespecialist.

Foto: Emily Qualey

Econoom Tim Harford

LIFEHACKING

Ninite, de intelligente multi-installer

Ninite is een website die de meest populaire gratis software bundelt tot één installatiebestand. Op die manier kun je alle programma's van jouw keuze in één keer installeren.

Door: Leen Liefsoens

Als je net een nieuwe computer gekocht hebt, of een nieuwe versie van je besturingssysteem hebt geïnstalleerd, moet je tal van programma's opnieuw downloaden en op je computer zetten. Met Ninite kan dat snel en eenvoudig. Op ninite.com vind je de software aan die je wilt hebben en klik je op de knop 'Get Your Ninite'. Er wordt dan een installer geprepareerd waarmee je alle software in één keer kan installeren. De software die deze multi-installer aanreikt, is erg divers: alle bekende browsers, chatprogramma's, compressiegereedschappen, mediaspelers, hulpprogramma's, kantoorbundels, beeldbewerkers, beveiligingsprogramma's en ga zo maar door. Het is allemaal software met een goede reputatie die op

ninite.com netjes in categorieën is verdeeld. Ninite is niet zomaar een multi-installer, het programma is behoorlijk intelligent. Het kiest telkens automatisch een 32- of 64 bits-versie van de software, afhankelijk van je besturingssysteem. Ook probeert Ninite automatisch, indien beschikbaar, de taal te matchen met die van je besturingssysteem. Verder zal het ook alle vinkjes van optionele software die normaal gesproken aanstaan standaard uitzetten om zo te voorkomen dat je allerlei adware, zoals werkbalken en andere ongewenste programma's, op je computer mee geïnstalleerd krijgt. De software komt van de officiële websites van de fabrikanten, waardoor steeds de meest recente en stabiele versie van elk programma wordt geïnstalleerd.

Ninite bespaart je tijd en moeite. De installa-

tieprocedure wordt niet onderbroken door allerlei keuzevensters en waarschuwingen. Je hoeft nooit op een 'Volgende'-knop te klikken. Ook is het niet nodig om telkens te herstarten na installatie van de verschillende programma's. De installatietijd is uiteraard wel afhankelijk van het aantal en de grootte van de programma's die je hebt uitgekozen. Eenmaal klaar, prijkt op het bureaublad een ordelijke rij snelkoppelingen. Het is raadzaam de installer te bewaren op je computer. Als je hem later nog een keer aanklikt, wordt gecontroleerd of je van alles nog de meest recente versie hebt en zo niet, dan wordt de software waar nieuwere versies van zijn automatisch geüpdatet. Ook handig: het is mogelijk om je installer te delen met anderen. Kopieer in dat geval de url van de webpagina die opent wanneer je klikt op 'Get Your Ninite'. <

Leen Liefsoens is redacteur van IP en senior informatiespecialist bij de bibliotheek van de Haagse Hogeschool.

Frank Huysmans

COLUMN

Vermolming

Soms heb je ineens een zin neergepend die normaal gesproken je column nooit gaat halen. Zoals deze:

Zullen de openbare bibliotheken ooit herrijzen uit de as die het neoliberalisme, die alle ethiek en moraal verzengende, zichzelf als waardenvrij maskerende ideologie, heeft achtergelaten?

Te lang en veel te ingewikkeld met die dubbele bijzin. Na het herlezen moest ik er zelf van bijkomen. En u? Gaat het weer een beetje?

Enfin, openbare bibliotheken dus. Ik twijfel. Het instituut 'openbare bibliotheek' heeft voor meer hete vuren gestaan. De confessionele bibliotheken die er niets voor voelden om te worden opgenomen in de schoot der 'openbaren'. Het toegeven aan de censuurwensen van de nazi's om zich de nog meer gehate N.S.B. van het lijf te houden. De bombardementen (onder andere Gorinchem) en het in de vuurlinie liggen (Zutphen). De bestuurlijke decentralisatie in de jaren tachtig die later zo onhandig bleek bij het bouwen van een digitale bibliotheek. En het kwart van het personeel dat recentelijk als gevolg van de kredietcrisis moest 'afvloeien'.

Maar dit waren allemaal invloeden van buitenaf. De vermolming grijpt nu van binnenuit om zich heen. Het wemelt in de bibliotheekbackoffice van de managers en marketeers die het over het 'engagement' van hun 'klanten' hebben. Er zijn corporate communication-afdelingen die waken over de corporate branding en

'Het wemelt in de bibliotheekbackoffice van de managers en marketeers die het over het engagement van hun klanten hebben'

Frank Huysmans is redacteur van IP, bijzonder hoogleraar bibliotheekwetenschap aan de UvA en zelfstandig onderzoeker en adviseur

de corporate identity. Nog dit kalenderjaar verwacht ik een mailtje in mijn inbox: 'U heeft recent een van onze diensten afgenomen. Mogen wij u een paar vragen stellen over uw bezoekervaring, zodat wij u in de toekomst nóg beter van dienst kunnen zijn?'

Ander voorbeeld. Mij kwam ter ore dat een bibliotheek in een van de

lager gelegen delen des lands recent de eigen wifi heeft ingeruild voor die van een commerciële aanbieder ('Genereer omzet uit je wifi in 5 stappen'). Een 'quick win' volgens de plaatselijke marketeers. Kosten flink omlaag, de afdeling IT krijgt het een stuk rustiger en 'de klant merkt het verschil toch niet'. Die laatste hoeft zich alleen maar aan te melden met zijn Facebook- of Instagramaccount. Terwijl de gratis wifi wordt gebruikt, verzamelt het bedrijf 'persoonlijke informatie als leeftijd, geslacht en woonplaats, maar ook contactinformatie en interesses' voor de bibliotheek. 'Track het gedrag van je bezoekers. Automatiseer je marketing.'

In 2006 zei ik in mijn inaugurele rede dat bibliotheken goede ideeën uit de markt schaamteloos moeten kopiëren als ze er beter van kunnen worden. Wel met een hele grote 'maar': zonder daarbij hun publieke missie uit het oog te verliezen. Het imago van je organisatie bouw je op met lezen, leren, informeren, cultureel vormen en ontmoeten, niet met communicatiemanagement. En je levert de privacy van je gebruikers niet uit aan startups die hun investeringskapitaal moeten terugverdienen. Simpel. Dus: een welgemeend excuus voor die ingewikkelde zin aan het begin. <

Het digitaliseren van personeelsdossiers

Een kijkje in de keuken!

Papieren personeelsdossiers vormen voor veel HR-managers nog altijd een flink pijnpunt. Met uiteenlopende wet- en regelgeving en bovendien veel informatie op papier kan het bijzonder lastig zijn om een effectief en consistent beheer uit te voeren.

Dat kan gelukkig ook anders: Karmac helpt u graag op weg bij het maken van de eerste (of volgende) stap naar een volledig digitale organisatie. Bezoek een van onze gratis lunch & learn bijeenkomsten op onze Document Campus in Lelystad en neem geheel vrijblijvend een kijkje in onze keuken.

lunch & learn
digitaliseren personeelsdossiers

Karmac is gespecialiseerd in het digitaliseren van personeelsdossiers. Wij werken software-onafhankelijk en beschikken over (gecertificeerde) koppelingen met vrijwel ieder softwarepakket. Veel organisaties zijn u al voorgedaan, enkele voorbeelden zijn: RTL Nederland, KPN Telecom, Unica Groep, Hogeschool Utrecht en EMS Card Services.

karmac
Specialist in informatielogistiek
Digitalisering Opslag Outsourcing

Schrijf u nu in voor een van de GRATIS lunchbijeenkomsten op onze Document Campus: www.karmac.nl/lunch

Scanpartner van
AFAS en Raet

raet

Geregistreerd bij de
Autoriteit Persoonsgegevens

AUTORITEIT
PERSOONSGEGEVENS